

Bréfa- og málasafn Benedikts Sveinssonar 1908-1942, 2. hluti

Bjarni Benediktsson – Benedikt Sveinsson – Vísir – Berlingske Tidende – Ísafold – Heroldens
annoncebureau

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360

Benediktarskjöl

Askja 5-18, Örk 1

©Borgarskjalasafn Reykjavíkur

HEROLDENS ANNONCEBUREAU ^{A/s}

STORTINGSPLADS 7 — OSLO

AVISUTKLIP — AVDELINGEN

TELEF. 12710 - 14040 - 10884

Trykte saker.

Herr. Althingspresident Benedikt Sveinsson.

Reykjavik.

Island.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

7261

23. FEB. 1927

Statsminister Lykke anbefaler traktatene

Men understreker, at han vilde ha fulgt en anden fremgangsmaate end Mowinckel.

Norske Grønlandsfiskere til Kjøbenhavn for at orientere de danske myndigheter om de norske krav.

Statsministeren er sikker paa at de vil bli møtt med velvilje. — Skyldes det norsk sammel, at arkivsaken staar i stampe?

Stortinget fortsatte i formiddag behandlingen av voldgiftstraktatene.

Tranmæl (a.) beklaget, at statsminister Lykke hadde optraadt saa vekt og vikende i denne sak. Han burde slaat i bordet. Istedet har han latt sig hundse av andre. Han er drevet over paa den defensive linje. Han burde tat offensiven. Saken er altfor meget blit et personlig prestigespørsmål mellom Mowinckel og Hambro. I sin almindelighet har arbeiderpartiene ingen særlig tro paa betydningen av traktater. Men de traktater, det her gjælder, har Norge tat initiativet til. De er vedtat av vore naboland ogsaa med arbeiderpartienes stemmer. For arbeiderpartiene er dette noksaa avgjørende. Hertil kommer, at oppositionen mot traktatene er negativ — i det hele fascistisk farvet. Hambro representerer et militaristisk, chauvinistisk syn. Han taler ofte om norskdom, om at vi ikke maa vise et nordisk, men et norsk ansikt. Jeg tillater mig at dra Hambros norske ansikt i tvil. Han representerer ialfald ikke værdifulde nationale egenskaper. Arbeiderpartiene vilde stemme for traktatene.

Rye Holmboe (f. v.) utalte sig i tilslutning til Hambro. Vedtagelse av disse traktater var et sprang ut i det ukjendte. Følgene av billighetsklausulen kunde let komme til at skade det gode forhold til nabolandene. Naar taleren vilde stemme mot disse trak-

tater var det dels paa grund av billighetsklausulen, dels paa grund av den opinion, som hadde reist sig mot dem. Saken kan ikke sies at ha været grundig og vel forbedret av den tidligere utenriksminister hr. Mowinckel. Hadde saken det været og hadde Stortinget derpaa rolig og lidenskløst faat den til avgjørelse, vilde mange ubehageligheter været undgaat. Som det nu ligger an vil denne sak avføde bitterhet enten resultatet blir det ene eller det andet. Enten hr. Mowinckel her lider nederlag eller vinder en Pyrrhusseier, saa er det vel fortjent, paa grund av den maate han har forberedt saken paa. Den nuværende utenriksminister, statsminister Lykke, er ikke politisk ansvarlig for denne sak. Hans prestige utad vilde ikke tape noget ved at disse traktater blev lagt til side. Tal. maatte stemme mot alle tre traktater.

Ove Andersen (h.) vilde stemme for traktatene, som efter hans mening var overensstemmende med den linje, Norge hittil har fulgt paa dette omraade.

Er der da hendt noget i Norge, som tilsier at vi skulde fravike den linje som hittil har været fulgt? Herpaa maatte der efter talerens mening svares et bestemt nei.

Det Grønlands-skraal, som i disse dage er reist fra forskjellige institutioner og foreninger, bunder ikke i noget berettiget og godt nationalt instinkt. Det er ikke utryk for denslags nationalfølelse som taleren respekterte. Skraalet var fremkaldt av en haandfuld politiske ledere, som mener sig tjent med dette. Skraalet er chauvinisme og misforstaat patriotisme og nationalisme.

Tal. maatte paa det beste anbefale vedtagelse av traktatene.

Statsminister Lykke

dem. Naar man tar i betraktning, at traktatene blev til paa norsk initiativ, skal der overmaate sterke beveggrunde til for Stortinget at forkaste dem. Og det er traktater med nabolandene, det gjælder. Det er sagt, at det samme gode forhold vil vedvare om traktatene blir forkastet. Tal. var ikke helt av den opfatning. Tal. mindet videre om, at vore repræsentanter ved alle internationale konferanser altid har arbeidet for ubetingede voldgiftstraktater.

De foreliggende traktater tar sikte paa at løse enhver tvist paa fredelig maate. Derfor var tal. for dem, ikke for at gjøre Mowinckel en tjeneste. Hadde tal. med sin samvittighet i behold kunnet spille Mowinckel et puss, vilde han gjort det med stor fornøielse (munterhet). Imidlertid — tal. vilde ikke ha fulgt den fremgangsmaate, som Mowinckel har betjent sig av. Tal. vilde først ha forelagt den norsk-svenske traktat for Stortinget, den som blev hilst med saa stor glæde, og saa fik man først diskutere principperne. Det at man har billighetsprinsippet i disse traktater forplikter os aldeles ikke til at gaa med paa billighet i andre traktater, om det skulde bli spørsmål om det. Overfor den norsk-svenske traktat er det anført, at man burde faat restene av 1905 ut av verden, traktaten om den noitrale sone, men man maa huske paa, at den traktat er gjensidig, den paalægger begge land den noitrale sone, og man maa ogsaa erindre, at der er ingen traktater, som er saa velsette indenfor Nationenes Forbund som netop de, der indeholder bestemmelse om noitrale soner.

Overfor Danmark har der været ført en lite tiltalende agitation. Tal. hadde aldrig møtt uvilje fra Danmark, ikke i noget av de spørsmål som har været oppe. Der var virkelig velvilje tilstede. Og nu vilde norske fiskere fra vestkysten reise ned til Danmark for at konferere med danskene om de spørsmål, som trykker dem. De har intet mandat, disse mænd, men de vil kunne orientere danskene og de vil sikkert møte velvilje. Saa gjælder det arkivsaken — ja, der maa jeg si, at det først og fremst skyldes sammel fra norsk side. Den komité, som blev nedsat i den anledning, blev nedsat for 2 aar siden, men endnu har vi intet hørt fra den. Der sies, at naar vort mellemværende med Danmark er i orden, da kan vi slutte traktater. Men er da traktaten bare en fordel for Danmark? Den er vel til like stor fordel for os, ja til større fordel for os i den form den nu foreligger.

Det er ikke tale om at traktatene skal træde istedetfor diplomatiske forhandlinger, de vil først faa sin betydning i siste instans naar des diplomatiske forhandlinger ikke fører videre frem. Tal. var ikke av den opfatning, at billighetsbegrepet var et svævende

Statsminister Lykke

fremholdt, at naar han i sommer gik med paa utsættelse, var det av hensyn til hans eget parti, hvor der i og for sig var stemning for traktatene, men hvor man krævet nogen tid til nærmere utredning og overveielse. Tal. beklaget, at den utsættelse er utnyttet til at utdype betænkighetene mot traktatene og øke motstanden mot

faa sin betydning i siste instans, naar de diplomatiske forhandlinger ikke fører videre frem. Tal. var ikke av den opfatning, at billighetsbegrepet var et svævende begrep. Tvertimot. Det var et klart og greit begrep. Og billigheten kommer først til anvendelse og gaar foran retten, naar en strikt befolgelse av retten vil føre til ubillige resultater. Der er i denne forbindelse fryktet for vor sjøgrænse, men efter talerens opfatning vilde baade billigheten og retten i det spørsmål være paa vor side. Det sies, at vi ikke har

nogen utenrikspolitisk erfaring, og at vi derfor gaar paa disse traktater. Men Sverige da, det har vel erfaring og træning i utenrikspolitikken, men det har ratifisert alle traktater. Og dog har Sverige adskillige aapne spørsmål i sit forhold til Finland.

Tal. vilde beklage, om der blev en stor minoritet mot traktatene. Det vilde være uttryk for en skepsis og mistillid til den mellemfolkelige forståelse og samkvem, og som det vilde være en daarlig grund at bygge fremtiden paa.

Magnussen (a.) fandt det betegnende, at traktatenes motstandere i sin søken efter argumenter endog blandet Karlstadoverenskomsten ind. Man har i denne sak set megen usund chauvinisme, som ingen rot har i vor historiske utvikling eller i de bestaaende forhold. Fra Grønlandsforeningene har man set en agitation, som det er synd at sund norsk bondeungdom narres med paa. Vi bør ikke drive avgudsdyrkelse med vor historie som de siste dages profeter, der søker at gjøre sig til tidens guder paa grundlag av mer eller mindre fantasifulde Grønlandsresolutioner. Tal. hadde ingen kulsviertro paa traktater. Han kunde ikke forstaa, at nogen som hadde læst historie kunde ha det. Men Stortinget burde her beholde hodet kaldt og handle overensstemmende med det som ret og billighet tilsier.

Aas (h.) saa denne sak som en av de mest betydningsfulde, han hadde været med paa at behandle. Tiden fra mai ifjor, da han var blit medlem av den utvidede utenrikskomité, hadde for ham været knap nok. Saken var saavisst ikke sabotert. Det var ikke med let hjerte tal. var kommet til det resultat, at han maatte stemme mot disse traktater. Han mente, at man m. h. t. traktatens indhold og rækkevidde maatte lægge avgjørende vekt paa hvad de folkeretslærde sier. Det avgjørende for tal. hadde været forståelsen av disse traktaters helt nye princip om ret og billighet. Han mente, at traktatens vedtagelse paa grund av dette nye princip let kunde føre til uholdbare forhold. Det var best at vise nogen tilbakeholdenhet her. Tal. henviste bl. a.

dr. Ræstads artikkel i «Dagbladet» for 7de februar iaar, hvor fraraader vedtagelse, hvis propositionens fortolkning om ret og billighet kan ændres. Det burde ialfald været fastslaaet om det forstaaes med billighet. Tal. henviste ogsaa til professor Ræstads uttalelser. Betænkighetene

ne ved disse traktater var meget store. Tal. kunde ikke være med paa at ta ansvaret for deres vedtagelse.

Chr. Knudsen (h.) syntes, at motstanden mot traktatene mindet om en svunden tids syn. Nationalismen har hat sin berettigelse og gjort sin nytte; men den staar nu i avgjort strid med vort lands sande interesser, som ikke kræver en ensidig betoning av nationalismen, men mellemfolkelig forståelse. Vor store utenriks handel og vor skibsfart maa øve indflydelse paa vor utenrikspolitikk.

En juridisk procedyre om Kiertraktaten kan aldrig føre frem. Det er nemlig en kjendsgjerning, at Norge i 1821 med 54 mot 21 stemmer vedtok, at alle gjensidige fordringer mellem Danmark og Norge skulde være aldeles op- og avgjort. Og den tid, da vi kunde ta os selv tilrette, svandt med vikingetiden.

Det maa i al retfærdighets navn erkjendes, at hr. Mowinckel hadde al grund til at gaa ut fra at han var i fuld overensstemmelse med god norsk anerkjendt utenrikspolitikk, da han tok initiativet til disse traktater. Der foreligger intet, som skulde tyde paa at disse traktater vil gjøre os daarligere stillet end vi nu er. Tal. maatte anbefale vedtagelse.

Anderssen-Rysst (v.) kunde ikke uten videre tiltræde Mowinckels betraktninger om forholdet mellem regjeringen og Stortinget i spørsmål av den art som de nordiske voldgiftstraktater er. Fler ser bedre end den enkelte, og derfor bør der altid søkes et tillidsfuldt samarbeide mellem regjeringen og Stortingets utenrikskomité. Angaaende behandlingen av utenrikske spørsmål forøvrig pekte tal. paa, at en saa viktig ting som notevekslingen med fremmede makter ikke blir behandlet i statsraad. Et medlem av en av de tidligere regjeringer hadde overfor tal. betegnet dette som en uforsvarlighet, som tal. henstillet at der maatte gjøres en forandring heri. Forøvrig leverte tal. et længere indlæg til fordel for traktatene. Han nævnte herunder, at der gjennem disse traktater blir en mening i Grønlandsoverenskomsten, som ellers kan synes noksaa problematisk.

Aase (k.), Moskvakommunistenes parlamentariske fører, fryktet for at traktatene kunde føre til en skandinavisk-baltisk blok-dannelse mot Sovjet-Rusland. Naar Det kommunistiske parti allikevel hadde besluttet at stemme for traktatene, var det, fordi man ikke vilde være med paa at støtte den chauvinistiske, fascistiske tendens, som laa bak oppositionen mot traktatene. Man kunde ikke støtte de chauvinister som ønsket at bemæktige sig de kolonier, som nu undertrykkes av Danmark.

Debatten fortsættes i eftermiddag.

„Ret og billighet“

En haan mot det norske folk, og et attentat mot Norge.

Stortinget har igaar vedtat ratifikation av voldgiftstraktatene med Sverige, Danmark og Finland paa basis av princippet «ret og billighet».

Der kan neppe være nogen tvil om, at det norske folks store flertal nu er imot dette. Og endnu sikrere er det, at saagodtsom hele det norske folk vilde si nei til en slik traktat, naar der ærlig og redelig var forklart for det, hvad den innebærer.

Ret og billighet synes derfor at tale for, at behandlingen av denne sak, iallefald slutbehandlingen var blit utsat til efter høstens valg, og at disse valg fik anledning til at gif uttryk for folkets vilje i traktatsspørsmålet.

Dette hensyn er ikke tat. De Mowinckelske voldgiftstraktater er approbert av stortingets flertal paa det norske folks vegne, mot det norske folks vilje. Det kan ikke karakteriseres anderledes end som en haan mot det norske folk.

Høstens valg vil ganske sikkert gi klar besked i saa henseende.

Men desværre, denne beslutning av stortinget er noget andet og meget mer end haan mot det norske folk, den er et attentat mot Norges frihet og suverenitet. Det er ikke mange utenfor stortinget i tvil om.

Med disse lænker om vor vilje og vor arm vil vi aldrig i livet oppnaa andet av danskene — enten det gjelder Grønland eller arkivsaker eller andre svævende spørsmåal — end flir og haan.

Og vor østligste nabo, med hvem vi i tidens løp vil kunne faa, ja ganske sikkert faa langt betydeligere spørsmåal at drøfte, spørsmåal reist av ham — ikke av os — gir vi godvillig og naivt alle vore trumfer paa haanden, før spillet begynner.

Samtidig ødelægger vi vort landforsvar. Vort sjøforsvar har vi alt for længe siden lagt øde.

O. W. Erichsen.

24. FEB. 1922

Marsch Funebre.

Voldgiftstraktatene er vedtat under kamp og i fredens navn. Skal tro, om ogsaa i nationens navn?

Men er de ikke vedtat efter folkets uttrykkelige mandat, saa er de ialfald vedtat efter Joh. Ludw. Mowinckels uttrykkelige vilje.

Dette Norges dyrebare utenrik-ske forsyn og Nordens fredsmi-nister vilde det saa. Derfor trakta-tene først forelagt Norden, uten at Norge var spurt. Forsynet vilde det saa.

Det store mowinckelse freds-verk er dermed lykkelig bragt i havn. Under kamp riktignok, og megen motstand. Men dog bragt i fredens havn. Saa at si vedtat fri-vilug, men ufrivillig.

Om kanskje det norske folk er imot Danmarks-traktaten betyr jo mindre. Om over 50 av stortin-gets medlemmer taler og stemmer mot den og endnu langt flere av disse tænker og føler mot den, det har intet at si for freden, freds-verket er fuldbragt.

Fredsverket som er undfanget i dølgmaal fik sin daap i slags-maal. I en to-dages heftig motbør. Det er slik som sig hør og bør et sandt fredens verk. Det er slik den sande fred fødes og slaar røtter. Det er ikke i menneskenes sind freden hører hjemme, det er paa papiret. Ikke i menneskenes hjerter, det er i trak-tatenes tryksverte den sande fred hører hjemme.

Dette vet Joh. Ludw. Mowinckel. Derfor lykkelig et folk som har slikt et frelsende forsyn.

*

Om et fredsverk som dette, ved-tat i motvilje og under indre mot-stand, derfor kaster mørke slag-skygger foran sig og bakover, hvor

maa det ikke, i dette «frivillighe-tens» lys allikevel vække en fre-dens glæde hos vore naboer? Men slikt vet ogsaa Joh. Ludw. Mo-winckel og glæder sig med dem. Av hjertet og paa det norske folks vegne.

Naboene ser nemlig bare trak-tatene. De hører ikke motviljen. Den virker paa dem som fredssal-mer og harper i luften. Det vet Mowinckel. Ingen hadde tænkt paa krig og ingen paa mere vold-gift. Lykkeligvis trær saa Mo-winckel frem og striden om freden er gaaende som en ufred uten like.

Men Joh. Ludw. Mowinckel vis-ste ogsaa noget mere. Han visste at stortinget av anstændighetshen-syn var tvunget til at ratificere traktatene.

Saa nu er da endelig den vir-kelige fredens tidsalder indvarslet i Norden. Dansk og norsk «bil-lighet» som før var diametrale motsætninger vil herefter lykkelig forenes til et og samme fredelige begrep. Et trylleri uten like. «Bil-ligheten» var dyrekjøpt, den ko-stet kamp, men vi fik den da! Nu først begynner en lykkelig fredens tid for vore hvalfangere og fiskere i de grønlandske farvaad. Først nu kan vi endelig ved «billighe-tens» hjelp faa vore egne arkiv-saker hjem fra Kjøbenhavn. Nu først kan Færøene og Island av hjerte glæde sig over sit gamle mo-derland. Det som gav eksemplet, det store, hvorledes man lettest befrier sig for egne rettigheter.

Og skam for alle os, som ikke skjønte bedre. Vi som var saa «lysskye» at vi sa ifra, aapent og høit. Men fredens mænd som jo ogsaa vi er i al vor usalige mis-forstaaelse kan ialfald nu se frem-tiden glad i mote med dens skjøn-ne utsikt til en billighetsfred som Norge aldrig hadde drømt om.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklip
Telefoner: 12710, 14040 og 1082

Stortingsplads 7 - Oslo

Bladets navn

Litt av hvert fra Spitsbergen i ældre og nyere tid.

For „Tromsø Stiftstidende“ av ingeniør Sven Dalhquist.

Jeg, vil nu nævne nogle ord om Svalbards historie. Det er ingen tvil om at ikke nordmændene var de som først opdaget Spitsbergen. Og det har antagelig gaaet saa til at et eller andet skib av sydlige storme er drevet op til det fremmede ukjendte land. Grundet de kolde ugjestvenlige kyster kaldte de saa landet Svalbard. I de islandske skrifter for aar 1114 finder man nemlig antegnelse over opdagelsen av Svalbarden. Da det fandtes stor rikdom paa sæl og hval er det sandsynlig at nordmændene i hvert fald i første tiden efter opdagelsen, drev nogen fangst der. Senere blev nok Svalbard glemt, til det paa nyt blev opdaget og da av hollændere, som søkte sig en nordøstlig vei til det rike Kina. De kaldte det nye landet Spitsbergen.

Hollænderne gjorde sin opdagelse omkring aar 1600 og nogle aar senere kom ogsaa engelskmændene og opdaget samme land. Vandet rundt Svalbards kyster vrirlede den tid av hvalros, sæl og hval og paa land og is gik maaser av isbjørn. Dette gav støtet til den store fangstperiode, som da kom. Hollændere, engelskmænd, nordmænd, ja sogar spaniere og svensker drev fangst deroppe. Men man maa desværre si ifra at det var en skrækelig rovfangst som blev drevet. Det gik derfor ikke mange aartier før dyrbestanden var saa liten at fangstekspeditionerne næsten helt ophørte.

Straks efter hollændernes opdagelse gjorde den nord-danske kong Christian IV Norges overhøi- hetsret gjældende over Spitsber-

gen. Denne overhøiheitsret respektertes dog ikke. Det gik saa langt at hollændere og engelskmænd hadde veritable sjøslag oppe ved Spitsbergen om fangstfelterne. Da nu fangstmulighetene blev smaa taptess interessen og man kan si at Spitsbergen atter igjen kom i glem-boken, til øen i begyndelsen av det 18 aarhundrede befolkedes av russiske munk og fangstfolk. Det sies at den første foranledning til at russerne kom til Spitsbergen var religiøs forfølgelse. Her vil jeg nævne at russerne ogsaa har «opdaget» Spitsbergen. En russisk skute kom til et ukjendt land. Russerne hadde hørt snakke om Grønland og de trodde nu at dette var Grønland. Forvanskningen av navnet Grønland er blit til Grumant, som er russernes gamle navn paa Spitsbergen. Russerne overvintrede mange aar og drev betydelig fangst paa sæl, isbjørn og ræv. Derom vidner de mange levninger av russehytter som findes.

Under russetiden kom saa nordmændene tilbake og russerne forsva- uk. Vi er saa kommet til om- tidens Spitsbergen. Nordmændene

har de sidste 100 aar saa godt som aarlig besøkt øen og drevet sommer og vinterfangst. I den første tid fandtes endnu hvalros, men desværre er den nu forsvunden: det var ikke frit for at nordmændene ogsaa drev rovfangst. Da hvalfrednings- løven av 1904 kom i Norge blusset hvalfangsten i nogen aar idet 8 forskjellige selskaper drev hvalfangst. Den blev dog av kort varighet.

Under hele denne tid var retsforholdene paa Spitsbergen et eneste rot. Det første forsøk paa gjødes for at faa orden paa sakerne, blev gjort av Professor Norden- skjold, som aar 1871 vendte sig til den norsk-svenske utenriksmini- ster. Ministeren gjorde saa en hen- venkelse til interesserte fremmede makter med forespørsel om ikke Spitsbergen med omkringliggende øer kunde tilkjendes Norge. Alle makter gav sit samtykke utenom Rusland som mente det var bedst som det var. Senere gjorde Norge, Sveige og Rusland forslag til en ordning, som gik ut paa at landet vekselvis skulde bestyres av de 3 lande. Benediktssonar © Bogarskapn Reykjavík
Lkkeligvis, kan jeg næsten si,

kom verdenskrigen imellem og for- purrede denne ide. Da det store oppgjøret efter krigen kom tilkjend- tes Norge overhøihet over Svalbard. Mange uretfærdigheter blev sik- kert gjort ved fredsavslutningen, men den beslutning at Norge blev tildelt Spitsbergen, er fuldt rik- tig: en naturlig konsekvens av geografiske, historiske og økonomi- ske forutsætninger. Da nordmæn- dene var de første som opdaget Spitsbergen og gav det navnet Svalbard, er det ikke mer end nat- urlig nu, naar Norge eier landet, at de atter igjen kalder det Sval- bard, trods broder Danmarks fast- holde n ved umoderne stedsnavne.

Da jeg nu er inde paa retsforhol- dene vil jeg fortælle følgende dras- tiske episode: Sommeren 1911 had- de Arctic Coal Co. oppe ved sin grube blandt andre ogsaa en svensk og en finsk arbeider. Strax disse to kom til Longyear City blev det uenighet mellem dem og direk- teren paa stedet angaaende kortspil. Arbeiderne hadde fundet ut at det var saare lettere at tjene penger paa kortspil end i arbeide. Direk- tøren mente sit, at de maatte gaa i

gruben. «Nei, sa svensken, «de kan inte f-n arbete i en gruva som inte ær tjockare æn en kortlek». Naa, det hele utartet sig en morgen saa, at direktøren blev overfalldt av de tso, slaaet i svime og nok saa ilde maltraktert. Mændene blev straks fastsat og nedtransportert til Tromsø blev de straks løsladt. Skul- de den amerikanske direktøren faat finlænderen og svensken straf- fet i Norge maatte der nok en hel verdenskonferance til med Ameri- ka, Rusland, Sverige og Norge som agerende hovedinteressenter.

(Forts.)

Grønlandsforeningen i Oslo protesterer mot vedtagelse av dansketraktaten.

**Advokat Rubach paaviser at en voldgifts-
traktat med Danmark er positivt
skadelig.**

**Lars Eskeland fremhæver hvordan der i
Amerika, paa Island og Færøerne
ventes at traktaterne forkastes.**

Lars Eskeland fotografert for „Tidens Tegn” igaar.

Oslo Grønlandsforening holdt igaaftens møte i Haandverkerforeningens store sal, med foredrag av folkehøiskolestyrer Lars Eskeland, forfatteren Hans Seland og advokat Rubach.

Møtet blev aapnet av foreningens viceformand, advokat Rubach, som pekte paa sakens stilling og mindet om den agitation som Mowinckel har fort i Studentersamfundet og Nansen i Fredsforeningen —, vi i Grønlandsforeningen har derfor ment vi ogsaa burde si et ord. Han gav en juridisk utredning av spørsmålet og understreket at forholdet ikke var det samme til de tre land. En traktat med Sverige har ingen praktisk betydning, til Finland kjender vi saa litet at en traktat med det kan by paa risikomomenter, men en traktat med Danmark byr ikke alene paa risikomomenter; vi vet den vil bli positivt skadelig efter de bitre erfaringer vi har fra vor forbindelse med dette land. Og vi lægger ikke skjul paa de sterke brytninger med Danmark efter aarhundreders samrøring og 1814. Forsoning

med det land er umulig saa længe det ingen indrømmelser vil gjøre! (Kraftig bifald, blandet med en del piping). Og grundlaget for voldgift er tillid, men den findes ikke mellem Danmark og Norge og det er ikke alle i landet som er like forneiet som Mowinckel over en uthavn paa Grønland. Vore statsmakter har før været mot voldgiftstraktater, og vi maa ikke ta den Danmark byr os, for med den begraver vi vore interesser paa Grønland. Hvad kan vi i Grønlandslaget da by i stedet? Vi maa sætte igang en intens oplysning som kan skape opslutning om kravene i Norge og skape forestaaelse for dem i Danmark. Advokat Rubachs tale blev av og til avbrutt av opinionsyttringer, og midt i foredraget maatte han stanse til en del urostillere nederst i salen var kastet ut.

— Vi kan ikke tilgi Danmark at det i 1814 med en viss grov løgn skilte os fra Island, Færøene og Grønland, som var opdaget av verdens ypperste sjøfolk og som kom til de nye land paa de ventede øer. Noengensinde har ploiet bølgerne, t. gyndte Eskeland sin tale.

Grønland, som var opdaget av verdens ypperste sjøfolk og som kom til de nye land paa de veneste skib som nogensinde har pløiet bølgerne, begynte Eskeland sin tale.

Han pekte videre paa den Gjelsvikske linje: vi skal by danskene voldgift for 1814 og spørre dem om de gjorde riktig da. Hvis det vil kan det gjøre uretten god igjen, idet de ikke længer kan skyte sig ind under at det var de gamle kongene som øvet uretten, for nu er de fri.

Med en veltalenhet som er sjelden utviklet Eskeland saa hvordan alle av norsk og norrøn stamme venter paa hvad stortinget vil gjøre: Fra Amerika hadde han faat breve som vidnet om hvordan man ventet der, fra Island og fra Færøene kom vitnemaal om at der ventet vore brødre i haab om at stortinget vilde avvise traktaten —, det vilde styrke deres stilling. Og avviste stortinget traktatene, vilde verden spørre hvorfor, og den vilde faa besked om sakens sammenheng. Og i vort eget land venter ungdommen! Alle føler tiden er inde til at si fra. Vi vil gjerne være venner med Danmark, men ikke før gammelt uvenskap er gjort op. Hvordan hadde det norsk-svenske forhold været hvis den Mowinkel'ske linje var fulgt i opgjøret med Sverige? Han skal ikke glemme at der paa hans plass har sittet mænd som Steen og Sverdrup. Jeg

har faat bebreidelser fordi jeg ikke er trofast mot venstre i denne sak. Men det er en ting som er mere end at være tro mot venstre og høire og det er at være tro mot Norge! Og jeg synes ikke det er trofast mot landet vort at gaa med paa danske-traktaten!

Da Eskeland var færdig bruste bifaldet om ham og det gjentok sig da hr. Rubach takket:

— Jeg kan ikke takke Dem paa Deres eget vakre maal, men min tak er like opriktig fordi De kom over fjeldet.

Forfatteren Hans Seland mindet blandt andet i en liten tale om det arbeide fru Qvam hadde utført mot dansketraktaten: — Hun har sagt det beste i saken: Vi kan ikke slutte traktater med et land som rir paa Kieler-avtalen den dag idag.

Efter en del spetakkel fra nogen kommunister som hele tiden hadde forsøkt at forstyrre talerne blev det vedtat at overbringe stortinget en resolution hvori protestertes mot, at traktaten med Danmark blev vedtat. Det blev i den forlangt, at den skulde henlægges under henvisning til den sterke opinion mot den som var kommet til orde over hele landet. Videre vedtok møtet at sende hilsende telegrammer til fru Qvam og professor Gjelsvik.

Heroldens Annoncebureau A/S

Ardeling for Avisutklip
Telefoner: 12710, 14040 og 10880

Stortingsplads 7 — Oslo

Bladets navn:

14/
12. 9. 97
Sillehammer - Filtshug

Da vort land saa ut som Grønland.

Av P. A. Øyen.

At vort land en eller flere gange har været dækket av is, er nu indgaat i den almindelige bevissthet. Men mange har kanskje ikke tænkt sig nøiere hvordan her saa ut.

Paa den tid da isen hadde sin største utbredelse har sandsynligvis alle landets høieste toppe været begravet under indlandsisen. De høieste toppe naar nemlig hos os ikke op i den høide, 2700 meter, som Nansen maalte paa indlandsisen paa Grønland. Men senere eftersom isen smeltet væk har de høieste toppe dukket frem, og lokale bræer har git disse tinder deres form med botner paa samme maate som dannelsen av botner med sjøer, og skar indimellem, rygge, ofte skarpe med gjenstaaende tinder her og der, ofte spredt men gruppert ganske lovmæssig saavel i form og utstrækning som i høide. Helland fandt rigtignok at „noget bevis for at de aller høieste toppe i Jotunheimen under istiden har været isdækket, kan der vanskelig leveres“, men jeg henledet allerede i mit første arbeide „Isbræstudier i Jotunheimen, 1891,“ opmerksomheten paa at overflateforholdene antyder at dette vort

lands høidecentrum i sin helhet har været dækket av is, og senere har jeg ved flere anledninger skarpere fremhævet saavel dette som f. eks. at Galdhøtindrækken selv i grunden ikke er andet end en i stor maalestok utformet av bræene skuret ryg med støtside mot øst og læside mot vest. Og Helland sier ogsaa senere at „paa disse toppe kan man ikke vente at finde fremmede blokke, ti deres nuværende form med botner og egge er forholdsvis ung. At disse fjelde under bele istiden har staaet op som øer i ishavet, kan heller ikke godtgjøres. At et fjeld har en botn, viser at en lokal bræ har git fjeldet dets form, men derav følger ikke at alle fjelde med botner under indlandsisens største utbredelse har stukket op av indlandsisen, kun delvis dækket av lokale bræer.“

Naar vi derfor tænker litt nøiere over det, saa finder vi at vort land i mange henseender paa den tid maa ha set ut noget bortimot som Grønland ser ut nu.

Universitetets paleontologiske museum 29—1—1927.

P. A. Øyen.

Bladets navn:

Tidens Tegn
24. FEB. 1927

Hr. Mowinckels Pyrrhus-seir.

Stortinget bifaldt igaar aftes de nye nordiske voldgiftstraktater med 92 mot 53 stemmer. De 92 var 36 kommunister og sosialister, 1 av det radikale folkeparti, 33 venstre og 22 høire og frisisindede. De 53 var bondepartiets 22 representanter, 30 av høire og frisisindede og 1 av det radikale folkeparti.

Man sammenligne dette resultat med voteringen den 29. mars 1924 om Grønlandsoverenskomsten. Den blev vedtat med 127 mot 8 — otte — stemmer.

Bevægelsens vekst i disse tre aar er saa sterk, at hr. Mowinckel har god grund til at si sig selv: Vinder jeg en slik seir til, er det ute med mig.

Seiren er hr. Mowinckels først og fremst — traktatens op-havsmand og den „nordiske“ politiks lidenskabelige talsmand.

Men uten hr. Lykkes bistand vilde allikevel seiren været forvandlet til nederlag. Hvis ikke den nuværende statsminister med saa stor styrke hadde lagt sin indflydelse inden sit parti i vekt-skaalen til fordel for hr. Mowinckels politik, vilde den ikke faat flertal.

Uten kommunisters og sosialisters hjelp vilde den likeledes ha været i mindretal — uten de partiens tilslutning som vil benytte traktatens vedtagelse som agitationsstof mot et nationalt forsvar.

Var den hær mindre, som konstitutionskomiteens formand, hr. Hambro, kunde føre i marken

under sin ypperlig fremførte motstand mot de utvidede traktatforpliktelses, saa var den til gjengjæld mere ensartet og mere skilkket til fortsat vekst.

Den „nordiske“ politiks forsøk paa at skyve tilside for alle tider enhver tanke paa et oppgjør, vil ikke lykkes. Hr. Mowinckel oplyste, at han underhaanden søkte at paavirke danskepolitikken i det Grønlandske og det Færøiske spørsmål. Og hr. Lykke kunde endog oplyse, at danske myndigheter netop nu hadde ytret ønske om at tale med fangstmænd fra Aalesund. Vi undervunderer ikke de to herrens gode vilje og den indflydelse, de kan øve ad petitionenes vei.

Men den bevægelse her i landet, som vil gjøre gjældende den historiske ret, vi kan ha i disse forhold — og for Færøenes vedkommende ogsaa den slektskapets ret, som aldrig fortapes — tør ha været nyttig at henvise til, ogsaa ved den slags henvendelser fra vore politikere.

Den ubeherskede — tildels yderst haanlige, tildels rasende — tone, som gaardagens seirherre benyttet overfor denne dyptgaaende nationale bevægelse, var derfor litet paa sin plass og røbet mest av alt hans egen politiks svakhet og usikkerhet.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklip
Telefoner: 12710, 14040 og 10884

Stortingsplads 7 — Oslo

Bladets navn:

Dagbladet

23 FEB 1927

FREDSVENNENE OG VOLDGIFTSTRAKTATENE

Av Wilhelm Keilhau.

Dr. Ræstad har i Dagbladet for den 19. februar rettet et angrep mot «visse herrer» for uttalelser som er fremkommet om voldgiftstraktatene fra «fredsforeningens eget kateter». Det fremgår av artiklen at der med denne noget anonyme betegnelse siktes enten til Fridtjof Nansen og mig eller til mig alene.

Angrepet munner ut i den beskyldning mot oss fredsvenner at vi lar vårt standpunkt motivere av «den betraktning at voldgiftssøksmål mot Danmark på billighetsgrunnlag vil by på større chancer enn på et strengt rettslig grunnlag». Dr. Ræstad finner at vi her er utro mot fredssakens «etiske innhold». Han er dydig

forarget. «O tider!», skriver han med en forkortning av et velkjent latinsk citat.

Hvordan har nu mitt foredrag kunnet gi anledning til denne forargelse?

Jeg begynte med å omtale den agitasjon som drives mot Danmark fra Grønlandslagene og forskjellige kretser som selv betegner sig som nasjonale. Jeg påviste det ulogiske i at nettop disse kretser var mot traktaten, idet en gjennomgåelse av de norske ønskemål overfor Danmark og deres karakter viser at hvor det gjelder disse forhold vil vi stå bedre etter de nye traktater enn etter det nuværende system, særlig dog hvis den av dr. Ræstad be-

stridte fortolkning av traktaten skulde bli fulgt. Dr. Ræstad vil formodentlig selv være enig i dette. Så sluttet jeg med å si: «Men er dette riktig, da bør de innvendinger falle som har vært reist mot traktatene fra kretser som ialfall selv regner sig for nasjonale. Og disse kretser bør kunne slutte sig til oss fresvenner når vi uttaler et varmt håp om at traktatene må bli vedtatt av stortinget, fordi de betegner et nytt og viktig skritt fremover på den fredspolitikken vei som etter vårt skjønn og vel også etter den almindelige opfatning i utlandet nu må regnes som i særegen grad norsk.»

Jeg uttalte altså med full tydelighet at det standpunkt vi fredsvenner har tatt, det har vi inn tatt av rent prinsipielle grunner. Derimot uttalte jeg at Grønlandslagene burde ta hensyn til at den nye traktat med Danmark gir oss et gunstigere grunnlag for avgjørelser av de spørsmål som særlig ligger disse foreninger på hjer-

tet, enn det system vi nu har.

Nu er imidlertid dr. Ræstad uenig i den fortolkning av klausulen om «rett og billighet» som i særegen grad vil bedre vår posisjon under mulige voldgiftstviser med Danmark om Grønland eller arkivsaken. Han finner til og med denne fortolkning så betenkelig at den blir avgjørende for hans stilling til traktatene. Han skriver: «Såmeget jeg enn ønsker at traktatene med Danmark og Sverige vil bli vedtatt, må jeg dog, dersom det ikke er mulig å få rettet den fortolkning av billighetsklausulen den kongelige proposisjon har gitt, bestemt tilrå at stortinget av saklige og politiske grunner, og i fredssakens egen interesse, forkaster alle tre traktater.» Det fremgår av dr. Ræstads forrige artikkel at det han nærmest ønsker sig, er en ny erklæring fra utenriksdepartementet med en fragåelse av departementets tidligere fortolkning.

Det står imidlertid ikke klart for mig hvad dr. Ræstad egentlig

vil «den vedt folk sem både enh en t avg blir lige kon ligg ligh eller tatt tate vide folk gen ning så grun hen såle ket eller også meg

vil opnå. Tingen er den at efter den fakultative bestemmelse i vedtektene for den faste mellemfolkelige domstol av den 16. desember 1920 § 36, som er godtatt både av Norge og Danmark, skal enhver tvist om fortolkning av en traktat med endelig virkning avgjøres av denne domstol. Det blir altså den faste mellemfolkelige domstol som i tvilstilfelle kommer til å avgjøre hvad der ligger i klausulen om «rett og billighet». Da den samme klausul eller tilsvarende klausuler er inn tatt i en lang rekke voldgiftstraktater fra de senere år, er det uten videre klart at den faste mellemfolkelige domstol må gi en rent generell løsning av dette fortolknings spørsmål. Løsningen vil altså bli gitt av rent prinsipielle grunner og uten nogetsomhelst hensyn til hvordan billighetsklausulen tilfeldigvis er blitt fortolket av denne eller hin forfatter eller politiker i Norge. Det vil også kunne tenkes, ja endog være meget sannsynlig, at fortolk-

ningsproblemet vil ha fått en prejudisiell avgjørelse av den faste mellemfolkelige domstol i en tvist mellom helt andre parter før nogen eventuell tvist mellom Norge og Danmark eller Norge og Sverige måtte komme inn for den. En fortolknings erklæring fra det norske utenriksdepartements side vil derfor være en temmelig tom demonstrasjon. Der vil neppe være vunnet nogetsomhelst for det synspunkt dr. Ræstad forfekter, om departementet nu fragikk sin tidligere fortolkning.

Når dr. Ræstad har optrådt så sterkt mot utenriksdepartementets fortolkning, er det ut fra en frykt for billighetsavgjørelser som han selv innrømmer er bygget op på tankeeksperimenter. Det er særlig på to punkter hans frykt gjør sig sterkt gjeldende.

Først og fremst gjelder det sjøterritoriet. I dette spørsmål er han imidlertid blitt fullt ut fyldestgjørende imøtegått av en annen forfatter her i Dagbladet.

Derneft gjelder det forholdet

til mestbegunstigelsesklausulen. Nu er det ikke nogen særdeles naturlig fortolkning å ville hevde at dersom en makt ved voldgiftsdom er blitt tilpliktet å tilstå en annen makt en rettighet, da har den begunstiget denne annen makt. Mestbegunstigelsesklausulen synes neppe å kunne påberopes overfor andre beslutninger enn de den innrømmende makt selv er herre over. Men om nu dr. Ræstads fortolkning på dette punkt likevel blev anerkjent, synes dette ikke å kunne anvendes som et særargument mot billighetsklausulen. Mestbegunstigelsesklausulen vil nemlig med samme styrke kunne gjøres gjeldende i anledning av fordeler som enkelt makt måtte opnå ved en avgjørelse efter den strenge retts prinsipper. Sannsynligvis vilde endog mestbegunstigelsesklausulen, om den overhodet blev aner-

kjent i slike tilfelle, lettere kunne gjøres gjeldende dersom avgjørelsen var bygget på et rent rettsgrunnlag, idet den i så fall lett vilde være formulert på en mere generell måte.

Naturligvis har dr. Ræstad imidlertid rett i at der er en viss risiko forbundet med enhver voldgiftstraktat, nemlig risikoen for å tape i tvistemål som måtte bli pådømt efter traktaten. Men risiko er der ved enhver politikk. Tankeeksperimentelt lar der sig opkonstruere utallige farer ved enhver kurs som velges.

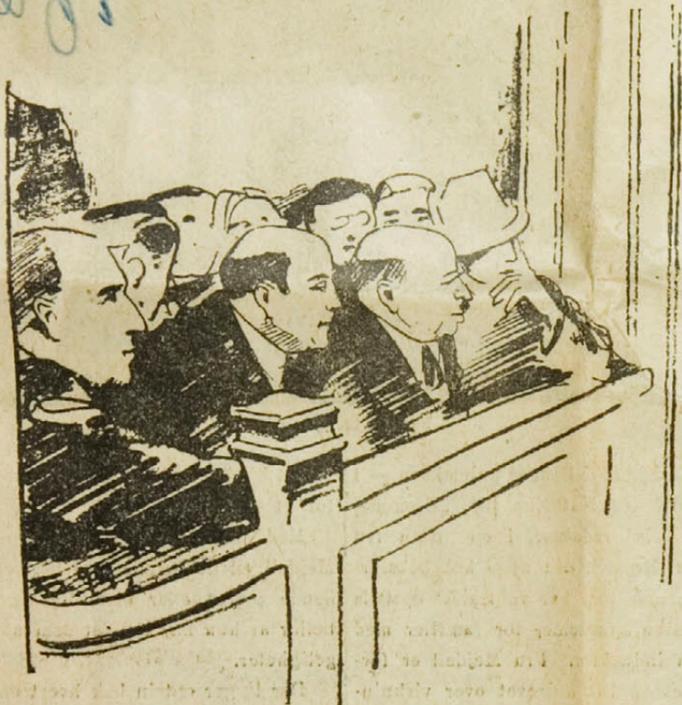
Vi fredsvenner er fullt ut villige til å bære vår del av ansvaret for den risiko som følger av en fullt gjennomført voldgifts politikk. Jeg kan imidlertid ikke forstå at det skulde være noget uetisk av oss å peke på at for en nøktern vurdering av kjensgjerninger vil risikoen for Norge ved fullt ut å følge voldgifts linjen være mindre enn risikoen ved å bryte med voldgiftspolitikken.

Voldgiftstraktatene under debat i stortinget.

Hambro frygter, at de kan utnyttes i strid med grundlovens paragraf.

Mowinckel uttaler sig med den største haan om agitationen mot traktatene.

Mellbye uttaler, at Danmark maa lægge for dagen en ny aand overfor os.

I diplomatlogen under debatten igaar. Fra venstre sees den finske minister Elfving, den danske minister Kruse og den svenske minister Højer.

I stortinget begynde igaar debatten om de nordiske voldgiftstraktater.

Den utvidede utenrikskomites flertal Ove Andersen (h), Anderssen-Rysst (v), Magnussen (a), Monsen (a), Mowinckel (v), Trammæl (a) og Wolden (v) indstillet som bekjendt paa følgende:

Stortinget gir sit samtykke til ratifikation fra norsk side av avtaler med Sverige, Danmark og Finland angaaende fredelig avgjørelse av tvister med dertil hørende undertegningsprotokoller.

Mindretallet, formanden Hambro (h), Aas (h), Rye Holmboe (fv), Mellbye (b) og Øen (b) indstillet paa forkastelse av propositionen.

Hambro (h) var første taler. Det var idag første gang paa menneskealdre at stortinget stod overfor be-

handlingen av et traktatsspørsmål som ikke bare gjaldt handelspolitiske forhold, men ogsaa viktige prinsipper for vort konstitutionelle liv. I denne sak var der en gruppe som var for traktatene, en anden som av høflighetshensyn overfor utenriksministeren vilde stemme for den, og en tredje gruppe som maatte tale og stemme mot traktatene. Der var ingen uenighet om de almindelige freds- og voldgiftsprinsipper. Det som det her gjaldt, var det enkle og konkrete spørsmål om det var ønskelig eller gagnlig at gaa med paa disse traktater som adskilte sig fra alle vore andre gjeldende traktater, og som angik visse konstitutionelle prinsipper for selve behandlingen av utenrikske anliggender.

Traktatene var forberedt som en departemental sak. Utenriksdeparte-

mentet hadde tatt initiativet og forberedt saken. Fra februar 1925 til januar 1926 var den behandlet som et regjeringsanliggende uten at være forelagt stortinget. Regjeringen hadde den fuldeste formelle adgang her til etter grundlovens bokstav, men det var likevel et stort spørsmål om dette var en betryggende og korrekt maate at gaa frem paa.

Det hadde vakt oppmerksomhet og uro at utenriksdepartementet som var vort yngste departement, og hvis chefer blev valgt som andre departementschefer blandt fremtrædende politikere uten at ha nogen speciel fagmæssig utdannelse — ikke under denne saks forberedelse hadde søkt samraad med folk som stod utenfor de departementale organisasjoner. Vi hadde jo folkeretslærde som hadde den største teoretiske viden og den største evne til at bedømme om det vilde være klokt og forsiktig av os at vedta disse traktater. Departementets forberedelse hadde været helt ensidig.

Hvis statsminister Mowinckel før han i 1925 avsluttet traktaten med Sverige, hadde handlet overensstemmende med den opfatning som hadde været hævdét av utenrikskomiteens flertal, nemlig at i konkrete forhold bryter forord trætte, — hvis han hadde handlet ut fra den forutsetning, da vilde ikke stortinget nu staat foran spørmaalet om ratifikation. Da hadde aldrig disse traktater været forelagt stortinget i den form og paa den maate som var skedd. Vi var et demokratisk land, men vi hadde i vort land ingen demokratisk kontrol med utenrikspolitikken. I f. eks. Sverige hadde man ganske anderledes betryggende former for avgjørelsen av utenrikske anliggender. Det var i nationalforsamlingen at disse avgjørelser skulde træffes, det var der ansvaret skulde ligge.

Fra landsende til landsende, særlig fra ungdommen, var der kommet mange protester mot disse traktater. Naar vi skulde gaa til en ny traktat med Sverige, vilde det været naturligt at der var sørget for at faa fjernet visse ydmygende klausuler fra 1905. Faa folk var mere storsindet end det svenske naar man først ærlig la frem for det hvad det gjaldt. Klausulene om grænsfæstningene som jo ikke hadde nogensomhelst militær betydning, var nationalt ydmygende for os og kunde ikke laases internationalt fast. Dette var et synspunkt som sikkert ogsaa mange svenske forstod. Men et slikt spørsmål var det ikke let at opnaa nogen international interesse for.

Overfor Danmark hersket der hos os ingen fiendtlig stemning, men der hersket en national stemning som sa at vore nationale retfærdighetskrav ikke var skedd fyldest fra Danmarks side ved opgjørene i 1814 og for visse spørsmål i 1851. Vor nationalfølelse hadde siden da været i sterk utvikling. Vort land var en ven av Danmark og vilde gjerne yde det raad og bistand hvis der blev spørsmål om det, men vi hadde visse saker som endnu ikke var avvirket, og saa længe de ikke var retfærdig og tilfredsstillende opgjort, saa længe vilde ikke det nordiske samarbeide bli det ideelle samarbeide som præsidenten (Mowinckel) ønsket.

I utenrikspolitisk henseende var vi dilettanter og netop derfor trængte vi mere end andre undersøkelser og veiledning før vi traf nogen bindende avgjørelser.

Der var i de nye traktater indtatt en bestemmelse om at der skulde bestemmes like som for paa grundlag

Stortingenspresident Hambro,

av aktelse for retten", men etter „ret og billighet". Der var ikke tatt noget som helst forbehold og reservationer, og der var ikke git nogen fortolkning av begrepet ret og billighet.

Mot den opfatning som var hævdét av utenriksdepartementets folkeretskonsulent dr. Frede Castberg stod vore folkeretslærde professorerne Gjelsvik og Skeie og dr. Ræstad, den tidligere utenriksminister. Taleren nævnte en række traktater som andre land hadde avsluttet, og hvor der i bestemmelsen om ret og billighet var tilføiet at begge parter skulde være enige herom. Hadde der hos os været tatt et lignende forbehold, vilde stillingen været meget lettere for utenrikskomiteens mindretal.

Mindretallet hadde den følelse at en traktat med saa litet koncise, saa svævende uttrykk, som aapnet et vidt rum for fortolkninger, ikke vilde forebygge tvistemaal, men netop indby nær beslektede folk til at reise tvistemaal.

Den brochure om de nordiske voldgiftstraktater som den svenske utenriksminister Löfgren nylig hadde utgit, fortolket ret og billighet paa den maate som utenrikskomiteens mindretal hadde været mest angstelig for, og som burde gjøre det til en forpliktelse for alle her i salen at stemme mot traktatene. Hadde vi faste, klare regler, visste

vi hvor vi stod, men avgjørelsen og fortolkningen av hvad der var ret og billighet, vekslet ikke bare med tider og lande, men ogsaa med personene. Det vilde være en krænkelser av grundlovens prg. 1 at ratificere traktater, hvori der kunde tolkes ind en saa vidtgaaende forstaaelse av begrepet billighet at endog landets bestaaende grænsforhold kunde ændres gjennom dem.

Tilbake stod spørmaalet om at gaa med paa ratifikation for at dekke den tidligere utenriksminister Mowinckel — at vi av den grund skulde være særforpliktet til at ratificere. Men en mand som dr. Ræstad som selv hadde været utenriksminister, hadde nylig skrevet at hvis man ikke kunde faa rettet paa billighetsbestemmelsen, maatte han av saklige og politiske grunde bestemt frasaare traktaternes godkjendelse. Taleren understreket tilslut sterkt at stortinget her stod fuldt suverænt og ubundet. Det stod like saa frit som overfor ethvert lovforslag som en hvilkensomhelst regjering forela.

Mowinckel (v) var neste taler. Det var med sorg og bekymring, han ifjor gikk med paa utsættelse, da komiteens mindretal ikke viste nogen antydning av velvilje overfor traktatene. Men det skedd, fordi han visste at utenriksminister Lykke var ham en fast forbundsfælle i disse spørsmål og like interesser som han selv. Den agitation, som siden har været drevet mot traktatene har været lyssky, tiltrods for den mængde re-

Mellbye.

antydning av velilte overfor traktatene. Men det skedde, fordi han visste at utenriksminister Lykke var ham en trofast forbundsfælle i disse spørsmål og like interessert som han selv. Den agitation, som siden har været drevet mot traktatene har været lyssky, tiltrods for den mængde resolutioner, som har glimtet frem av mørket. Det er noget, som kalder sig Grønlandsforeninger og Norrønaforeninger med det maal at undergrave tilliden mellem Norge og Danmark. Men det er bare en haandfuld mænd, et slags frimureri, der sætter „norrøna" op mot nordisk — som om der behøvet at være nogen forskjel. Det er en overflatedbevægelse som appellerer til de sentiments, som overalt blandt nationene avføder fiendtlige stemninger. Analyserer man bevægelsen nærmere, viser det sig, at vestlændingerne ikke gjerne gaar i samband med Østlandet, fordi Østlandet ikke vil gi slip paa danemaalet. Dette med historisk ret har litet med praktisk politik at gjøre. For Island var det den tristeste tid, da det laa under Norge. Kanske islændingerne vilde følge Gjelsviks forslag og søke en voldgiftsrets avgjørelse paa spørgsmaalet om den norske konges ret til at undertrykke den islandske folk. Der er nemlig saa sørgelig megen national egoisme i den „norrøna" agitation. Island reagerer mot den. Under det nordiske interparlamentariske møte holdt den islandske førsteminister paa Dybbøl en tale med to adresser: en varm og ubetinget anerkjendelse av Danmarks optræden og en erklæring — med tydelig adresse til Norge — om, at Island vilde være ven med alle folk. Særlig bondepartiets presse hadde under agitationer optraadt uansvarlig og uforsvarlig og overmaade personlig og partipolitisk. Men det vil vise sig, at denne usalige agitation med stemningsresolutioner vilde faldt bort av sig selv — den har ingen rot i folkebevisstheden . . . Der hvor der er noget utestaaende mellem to folk, er det jo netop om at gjøre at ha sikkerhet for en retslig avslutning. Tyskland har sluttet Rhinpakten og git avkald paa Elsass-Lothringen, Grønland er da intet Elsass-Lothringen. Ve den, som anstrenger sig for at sætte ondt blod mellem nabofolk. Det undrer mig, at de, som stadig taler om det, der hændte i 1814, glemmer hvad vi har oplevet hundre aar efter. De burde dog vite hvad venskabet mellem de tre nordiske folk betød under verdenskrigen . . . De lærde herrers indvendinger mot voldgiftstraktatene nærmer sig flisespikkeri. Det, som er anført av professor Ditt og dr. Datt har liten reel politisk betydning. De har vel sine professor Skeier og dr. Ræstader ogsaa i andre land. Men Sverige, Finland og Danmark er dog gaat med paa den bestemmelse om „ret og billighet", som disse herrer klandrer saa sterkt — ja tolv land ialt. At denne bestemmelse skulde sætte 4-milegrænsen for vort sjøretorium i fare kan egne sig for en avhandling av Skeie og Ræstad, men har intet at gjøre med praktisk politik. Der er endog talt om, at Sverige engang i tiden av billighets-hensyn kunde ønske sig Narvikdistriktet, fordi de har en saa stor eksport over denne havneby. Det er omtrent like tænkelig, som at vi, med vore fiskeriinteresser utenfor Bohuskysten skulde gjøre fordring paa Bohusien

Det som her forelaa til avgjørelse var et politisk spørsmål fremfor noget andet, og det var politikere som skulde træffe avgjørelsen, og den maatte bygges paa livets realitet, ikke paa doktrinær professorjus. Vi hadde en stor opgave at arbeide for — den at vi ikke blev staaende ensomt i Norden. Det levende liv tilsa os at det vilde være den daarligste politik av al politik ikke at avslutte ubetingede voldgiftstraktater med vore nærmeste nabolande.

Mellbye (b) fremholdt, at i vore nabolande var man vel orientert med vor stilling, saa man behøvet ikke at vedta traktatene av frykt for at støte disse lande. Fredsvenner var vi alle, men man maatte være fuldt opmerksom paa, at man ved at godkjende de utvidede traktater let kunde komme til at gjøre selve fredssaken en bjørnetjeneste. Det var heller ikke noget behov for saadanne traktater.

Vi hadde allerede efter overenskomsten av 1920 adgang til at bringe spørsmål av enhver art mellem os og Sverige og Danmark ind for en forlikensævnnd. Der burde fortsættes paa den vei, som man herved var slaat ind paa. Med Danmark hadde vi gamle mellemværender som hadde sat meget ondt blod — saaledes arkivsaken og spørsmålet om vore fangstmænd. Gik vi nu til en ubetinget voldgiftsavtale med den aktuelle situation som bakgrund kunde det let opfattes derhen at der ved denne traktat blev trukket op et utgangspunkt for et opgjør av vore mellemværender. En voldgiftsdomstol bestaaende av fremmede dommere hadde ingen betingelser for at kunne ta ondet væk med roten. Dens avgjørelse vilde let kunde gi anledning til ny og sterkere misstemning.

Taleren maatte bestemt tilbakevise Mowinckels uttalelse om den agitation som var drevet. Der var begaat overdrivelser, særlig i anonyme artikler, som ikke burde været tat ind i nogen avis. Men bevægelsen i det hele var utslag av et sundt nationalt instinkt. Et bedre forhold til Danmark var betinget av at dette land overfor os la for dagen en ny aand — en større forestaaelse.

Taleren maatte stemme mot traktaten med Danmark fordi den ikke vilde tjene til noget formaal, men bare gjøre vort forhold endnu mere komplisert, og fordi han hadde saa store betænkeligheter med hensyn til bestemmelsen om ret og billighet. Selv om traktaten med de andre land ikke stod i samme stilling, maatte han ogsaa stemme mot dem ut fra sit principielle synspunkt.

Debatten fortsætter iformiddag. Igaar eftermiddag hadde høire og frisindede venstre gruppemøte. Der er indtegnat over 20 talere. De første var Tranmæl, Rye, Holmboe, Ove Andersen og statsminister Lykke.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp

Telefoner: 12710, 14040 og 10884

Stortingsplads 7 — Oslo

Bladets navn:

Oslo - Aftenavis 21. FEB. 1927

Oslo Grønlandsforening har møte
i kveld i Haandverkerforeningens fest
sal. Der er foredrag av Lars Eske
land, Sven Moren og advokat Rubach.
Emnet som skal drøftes er de ube-
grensede voldgiftstraktater.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12710, 14040 og 10884

Stortingsplads 7 — Oslo

Bladets navn: *Tidens Tegn*

22. FEB. 1927

Dei ventar at stortinget syner norsk manndom

Av
Lars Eskeland.

Ein 71 år gamal nordmann som har vore 40 år i Amerika, vel kjend millom nordmenn der burte, vel kjend her heime, skriv i eit brev at han vonar stortinget segjer eit norsk ord i Grønlandssaki. Det må reisast ein storm i Noreg imot dansketraktaten no, segjer han, so verdi kann få vita dei sanne historiske tilhøve. Og det vil verta viteleg, dersom traktaten no ikkje vert godteken. Då vil folk spyrja etter grunnen.

Dei beste nordmenn i Amerika ventar at stortinget talar norsk no.

Og færøyingane ventar det. Dei kjenner at det vil verta eit neder-

lag for deim, dersom det norske stortinget no gjer danskane til viljes. Det er ein sværande hard strid færøyingar står i for retten til å driva fiske utanfor Grønlands-strendene. Dei kann ikkje driva dette fisket, dersom dei ikkje fær rimeleg landgangsrett.

Dei ventar på at det norske stortinget ikkje vil gjeva desse ting under skilddom, men krevja den mest endeframme rett både for nordmenn og andre. Vår sak er deira sak.

Islendingar ventar at stortinget skal segja eit vaksenmanns ord, og ikkje berre vika undan for danske ynske eller lata seg dåra

av talemåtar.

Islandske blad skriv mykje um dette.

Den norske ungdomen ventar på stortinget. Det er få som trur kor levande ungdomen utyver heile landet fylgjer med i denne saki. Ein veldig norsk ung vilje ropar no til stortinget:

Fullt oppgjer med Danmark! Når det er gjort, so lagar me fest. Då er det meining i det.

Skynar ikkje vinstrepartiet ungdomen lenger? Og det er ikkje berre ungdomen som ventar norsk tale av stortinget no. Det er å kalla alt folket.

Lars Eskeland.

Når Grønlandslaget holder møte.

Opposisjonen kastes ut. — Vi vil ikke krig med Danmark, sier advokat Rubach.

Grønlandslagets møte i Håndverkeren igår var et typisk eksempel på, hvordan man prøver å lage stemning, når det gjelder å få de nordiske voldgiftsavgifter forkastet. De fletse av bevegelsens spisser holdt sig borte. Imidlertid var der møtt frem et par hundre mennesker, hvorav en stor del var nysgjerrige og en del som det viste sig ivrige tilhengere av traktatene. Det norrøne element var sterkt isprengt med fascistisk høireungdom som i aftenens løp fikk rik anledning til å vise sine aktivistiske tilbøieligheter. Blandt de fremmøtte såes en rekke stortingsmenn av bondepartiet, bonde Olav Moe og fru Ella Anker. Langt bak i salen såes viceformannen i Norges fredsförening, han var sikkert glad over, at han slapp helskinnet fra affæren. Dikteren Sven Møren som var annonsert som en av aftenens talere hadde i siste øieblikk fått betenkeligheter.

I hans sted innledet advokat Rubach som leste op en rekke kraftsatser som intet hadde med saklig argumentasjon å bestille. Han begynte med å erklære, at dr.

Frede Castbergs fortolkning av traktatene var uriktig, fordi den betegnet et brudd på det gjensidighetsprinsipp som bør være forutsetningen for enhver traktat. Taleren kasserte flott inn dr. Ræstads argumenter, og hevdet, at vi ikke kunde kjøpe den rett vi får ved å ofre på andre kanter. Med Sverige var enhver traktat overflødig, og en traktat med Finland kunde by på mange risikomomenter. Det samme var tilfellet med den danske traktat, som også var en fare under de sterke brytninger som vi hadde med Danmark (protester som straks overdøves). Opgjøret i Kiel i 1814 skapte noverensstemmelser som har gjort en forsoning umulig, så lenge Danmark ikke vil innrømme noget. Imidlertid, uttalte advokat Rubach, ønsker vi ingen krig med Danmark og vi håper, at det ikke skal bli nødvendig å påkalle Folkenes forbund. Han sluttet med å si, at Danmark har fått en feilaktig opfatning av vår stilling på grunn av den forkvaklede utendikspolitikk som var ført her hjemme. (Piping.)

Nu blev der liv. En skare hånd-

faste unge fascister reiste sig og stormet under ropet «Ut med dem!»

faste unge fascister reiste sig og stormet under ropet «Ut med dem!» mot salens bakgrunn. Nogen av demonstrantene blev kastet ut, man sloss ut på gangen og en rute klirret og brast. Så snart det blev ro forkynte advokat Rubach under stort bifall, at der ingen adgang var til diskusjon og så besteg folkehøiskolebestyrer Lars Eskeland talerstolen.

Dessverre hr. Eskelands foredrag var like lite anlagt på saklighet som den foregående talers. Det er ondt å måtte gi en slik karakteristikk av Eskelands tale, men den gav et vemodig eksempel på hvordan også varm fedrelandsfølelse kan komme på avveier.

«Det hender, begynte han med å si, at en ikke kan tilgi den, som har tatt noget med urette og ikke vil gi det tilbake. Sjelden har et folk gjort et annet folk så ondt som Danmark gjorde oss i 1814. Med Danmark kan vi ikke ha voldgiftstraktater, sa han, før det har gjort uretten god igjen. Men, hevdet han med en eiendommelig logikk, vi skal, som Gjeldsvik sier, by danskene voldgift på det som hendte i 1814. Han hadde hørt, at det var nogen som hadde nevnt Kongespeilet i stortinget idag. Der var et kapitel som handlet om de tider, når det kommer når over et folk. Det vilde være bra om stortingsmennene vilde lese det kapitlet før de gikk til møtet imorgen. (Bifall). De venter på oss i Amerika nu, sa han videre, og ingen av våre frender venter mer på oss enn vår lille færøyske bror.

Når nordmenn, svensker og dansker møtes i disse tider, så kommer danskene lett utenfor. Vi er blitt venner med svenskene nu, men hvorledes skulde det gått i forholdet til Sverige, hvis vi hadde fulgt den Mowinekelske linje før 1905. Den billighet man nu vil ha det betyr å gi fra sig noget for billig kjøp. «Jeg har ikke, sluttet hr. Eskeland, regnet det å være venstremann for det viktigste, skjønt jeg har regnet mig for venstremann. Men er dette venstre, så er det ondt, og da er jeg ikke venstremann. Det er noget som er større enn å være høire eller venstre og det er å være nordmann.

Der var nu bare bifall, efter at de ivrigste opposisjonsmenn var kastet ut. Efter å ha takket Eskeland leste advokat Rubach op et brev fra sogneprest Herman Lund e, hvori denne beklaget, at han ikke kunde være tilstede. Så steg Hans Seland op på talerstolen og supplerte talerne med et

par kraftsatser, hvorefter advokat Fredrik Voss leste op en resolusjon som han foreslo vedtatt.

Stud. filol. Stang: Er det tillatt å diskutere resolusjonen? En mengde stemmer i kor: Nei, nei!

Formannen bad nu alle dem som var uenige og som begynte å protestere fra salens bakgrunn om å forlate møtet. Der opstod en del forvirring og en høi damestemme ropte: Leve Mowinkel! Vedkommende tok sikkert ilsomt flukten sammen med en hel del andre, hvorpå resolusjonen blev vedtatt.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklip
Telefoner: 12710, 14040 og 10884

Stortingsplads 7 — Oslo

Bladets navn: Oslo - Aftenavis

23. FEB. 1927

Hallo, Grønland!

Direkte radioforbindelse
mellem København og
Julianehaab paa
Grønland.

Interessante forsøk paagaar for tiden

Den danske stat bygget, som be-
kjendt, ifjor en radiostation i Juli-
anehaab i Grønland. Mellem denne
station og en interimistisk radiosta-
tion i Danmark har det i den siste
tid været foretat forsøk med direkte
telegrafering. Det har vist sig at den
danske station godt kan ta imot fra
Julianehaab, mens denne station
kun undtagelsesvis kan opfange sig-
nalerne fra Danmark. Man venter
imidlertid at nogen tekniske forbed-
ringer skal kunne bære paa forhold-
det, saa at der kan opnaaes gjensi-
dig tilfredsstillende telegrafforbindel-
se.

Man nærer imidlertid planer om,
ikke alene at etablere en radiotele-
grafforbindelse men en direkte radio-
tefontjeneste med Grønland, og for-
søk med dette for oie vil eventuelt
bli foretat i nær fremtid.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12710, 14040 og 10884

Stortingsplads 7 — Oslo

Bladets navn:

Tidens Tegn

22. FEB. 1927

To fiskeriinspektører mot Grønlands- traktaten.

Den ene er venstres tidligere, høit ansette stortingsmand Otterlei.

De danske beskyldninger mot norske fiskere.

Fra vor egen korrespondent.

Bergen, 21. februar.

Da siste fiskeriraad var samlet i Bergen, blev der holdt et møte om voldgiftstraktaten med Danmark, hvor mange av fiskeriraadets mænd var tilstede. Mange av fiskerimændene var mot traktaten, og de fleste fandt fiskeriinteressene for litet fremholdt og ønsket avgjørelsen utsat til over valgene.

Mellem dem, som uttalte sig, var fiskeriinspektøren for Rogaland og Hordaland og fiskeriinspektør for Møre og Trøndelagen, de herrer Buvik og Otterlei. Fiskeriinspektør Buvik uttalte, at dette spørsmål syntes ham saa stort, at traktaten ikke burde vedtas nu.

Fiskeriinspektør Otterlei uttalte, at Grønlandstraktaten var et misgrep. Det gjælder for os at arbeide videre paa det grundlag, vi har. Vi har endnu for liten erfaring for, hvor lønsomt dette fiske kan bli; men det er ialfald sikkert, at der er stor fiske-

rikdom, og vore interesser tilsier, at vi holder vaksomt øie med denne sak. Han oplyste, at forskjellige beskyldninger, som danskene hadde fremført mot navngivne nordmænd og fiskerlag, hadde vist sig ikke at være riktige. Han hadde hat forskjellige av dem til undersøkelse, og det hadde vist sig, at beskyldningene var grundløse.

Hals fra Nord-Trøndelag uttalte, at vi maa holde fast paa vor ret til Grønland. De mænd, som hadde hat

med dette at gjøre, hadde staat for litet paa norsk ret. Vi maa huske paa, hvad Grønland en gang kan bli for norske fiskere. Jeg vil advare mot, at vi gir op at holde paa vor ret.

Forretning og utenriksstyre.

Advokat Woxen meddelte igaar «Morgenbladet»s læsere, at utenrikspolitikkens betydning for landets forretningsliv. Forretningsstanden har oplevet kulforbudet og den derav følgende tonnagetale, traktatkrigen med vinlandene, Øst-Grønlandsoverenskomsten, vanskelighetene med avsætningen av vor hermetik i Tyskland, oppgjøret med Amerika osv. Rimeligvis har den efter dette en anelse om at utenriksdepartementets politiske saker er av større betydning for skibsfart, industri og handel end det etterretningsvæsen og lignende, hvormed utenriksrepræsentationen direkte søker at gavne næringsveiene. Men det kan allikevel være nyttig at slaa det fast.

Vel saa nødvendig vilde det være at underrette vore politikere om at deres viktigste oppgave er at bevare et godt forhold til andre land. De hasarderer dette og skader derved vore næringsinteresser, naar de, som det viser sig gang efter gang, gaar til store spørsmåls behandling, uten at være forberedt og under ledelse av utenriksministre, som ikke synes at skjønne særdeles meget av det hele.

Da spørsmålet om suvereniteten paa Øst-Grønland kom op, gav landets utenriksminister efter 8 dages overveielse et svar, som viste, at han ikke kjendte noget til vore fangstinteresser i det farvande. Først længe efter, da saken var ødelagt, fik arkivar Brinchmann, major Isachsen, Frede Castberg og andre i oppdrag at

tilrettelægge sakens fakta. Resultatet var ganske enkelt et nederlag og misstemning overfor Danmark.

Forbudspolitikken utenrikspolitiske side blev først opdaget av de ledende mænd, da traktatkrigen kom. En vaaken utenriksminister kunde forebygget den ulykke.

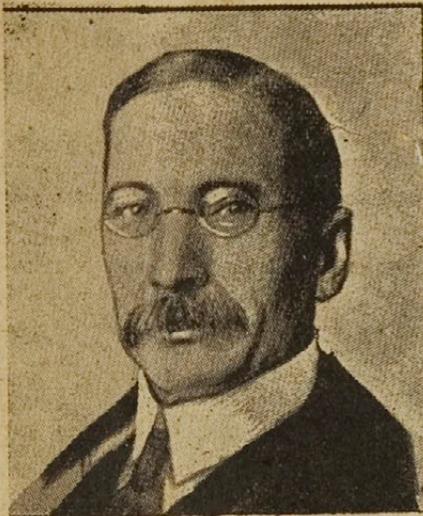
Da territorialgrænsespørsmålet skulde optaes, og forhandlingene var lagt i hændene paa en saa utmerket dyktig mand som dr. Hjort, visste det sig at der heller ikke var tilveiebragt de nødvendige oplysninger om saken. Ja, man hadde ikke engang et kart, hvorpaa den norske territorialgrænse var avlagt, og man hadde ikke sønget for at gi dr. Hjort til assistanse folk som var spesialkyndige paa dette omraade. Av en eller anden merkelig landpolitisk grund blev marinen holdt helt utenfor og den folkeretslige kyndighet var noget ensidig representert. Først i løpet av sommeren 1926 er disse spørsmåls blitt ordentlig undersøkt og tilrettelagt. Resultatet er at Storbritannien har været forstemt over vor maate at ta saken paa.

Ganske de samme forhold møter vi naar det gjælder voldgiftstraktatene. Som al overfladiskhet tror vore egne de er umaadelig flinke. De indbildte sig at de hadde tat danskene ved næsen i traktaten om Øst-Grønland, og de tror dette med «billighet» er noget ekstra hurt i forholdet til nabolandene.

Resultatet er nederlag og misstemning. Næringsveiene maa betale direkte og indirekte.

för, því enn stóð
til fararinnar, en ef
fengist mun hann byrja
ferðina mjög fljótlega.

Suður-Afrika.

Hertzog.

Kosningarnar sem fóru fram í síðasta mánuði í Suður-Afríku, eru talsvert eftirtektarverðar af því sá flokkur komst að, sem er opizberlega andstæður sambandinu við Bretland. Á síðasta þingi var hinn svo nefndi suðurafrikanski flokkur í talsverðum meirihluta. Flokkur þessi var sjerstaklega hliðhollur Bretlandi og í fyringi flaksins var fyrverandi stjórnar

höfði gyltan hjálm. Gyrtur hann sverði og var gullbúinn með alkafllinn. Einnig hafði víkingur þessi spjót eitt mikið í hendi.

Maður sá, er víkingserfið bar, var hr. Nikulás Ottenson, yfirum-sjónarmaður í River Park.

Mær ein, tíguleg ásýndum, stóð miðskipa; heitir sú Salina Reykdal, og táknaði „Miss Winnipeg“. Heiðursvörður (Guard of Honor), var íþróttakappinn nafnfrægi, hr. Frank Frederickson.

Innanborðs hafði drekin, auk áðurgreinds fólks, íslenska frumherja hjer í landi, og þrenna ættliði, fædda hjer.

Hve þátttaka Íslendinga í hátíðahaldinu tókst meistaralega vel, má að mestu leyti þakka ötulleik þeirra Mrs. S. Brynjólfsson, Mrs. Thorp, Mr. Baldwins Baldwinsonar, Fred Swanson's og J. Vigfús-sonar.

Sigur „Fálkanna“ frægu í Antwerpen, fyrir nokkrum árum flutti hróður íslenska stofnsins heimskautanna á milli. Og þessi síðasti sigur er vafalaust eitt áhrifamesta Íslandsminnið, sem nokkru sinni hefir verið flutt. Hann er líka verðskuldaður sigur, fyrir hið vestræna kjörland vort. Frá einu landi til annars hefir ósinnu flutt frægmína um víkingaskipið og

I. O. O. F. 938169
KB 13. 9. 8. 31. 9. G

Alþýðufélagssafn Pósthústr. 14 kl. 6-8.
Aunglökning ókeypis í Lækjarg. 2 mvd. 2-3.
Borgarstjórnarskrifstofan opin virka daga 10-3.
Bjargstjórnarskrifstofan opin v. d. 10-2 og 4-7.
Bjargstjórnarskrifstofan í Laugav. 11 kl. 12-3 og 6-7.
Eyrna- og hálslok. ok. Pósthústr. 14 kl. 2-9.
Íslandsbanki opin 10-2 1/2 og 5 1/2-7.
K.F.U.M. Læstar- og skrifstofa 8 árd. -10 árd.
Alm. fundir kl. og árd. 9 1/2 síðdegis.
Landskotskirkja. Guðsþj. 8 og 8 á helgum.
Landskotskirkja í sjúkrahvít. 10 1/2-12 og 4-5.
Landsbankinn 11-2 1/2, 5 1/2-8 1/2. Bankastj. við 12-2.
Landsbókasafn 12-3 og 6-8. Útlán 1-5.
Landsbúnaðarskrifstofan opin frá 12-2.
Landsfótbíðir 10-2 og 6-8.
Landskjalasafnið hvern virkan dag 12-2.
Landsminni opin daglangt (8-9) vicka daga.
Helga daga 10-12 og 4-7.
Landskjalasafnið í Pósthústr. 28 þd. og fad. 12-1.
Náttúrufræðisafn opin 1 1/2-2 1/2 á sunnudögum.
Samnýing Íslands 10-12 og 4-8.
Stjórnarráðsfréttir opinar 10-4 daglega.
Talsmið Reykjavíkur (Pósth. 8) opin daglangt.
(8-10) vicka daga; helga daga 10-8.
Tennismening ókeypis Pósthústr. 14B m. 11-12.
Vinnslustöðin. Heimisráðgjafi 12-1.
Þjóðmenjassafnið opid á hverjum degi 12-2.

Ritstjórar Ísafoldar

verða fyrst um sinn venjulega til viðtals í skrifstofu Ísafoldar á þessum tímum:

Ólafur Björnsson kl. 11-12 árd.
Sigurður Hjörleifsson kl. 2-3 síðd.

Pingsályktunartillagan í stjórnarskrármálinu.

Grundvöllurinn.

Ísafold gerir ráð fyrir því, að mörgum af lesendum hennar verði hverft við að lesa niðurlagið á pingsályktunartillögu meiri hlutans í stjórnarskrármálinu í neðri deild, sem prentuð er á öðrum stað hér í blaðinu.

Þar er sagt með skýrum orðum, að pingsnefndin og þá væntanlega meiri hluti pingsins, sambandsflokkurinn, æski eftir samningi við Fram um sambandsmálið, á grundvelli frumvarps millilandanefndarinnar frá 1908.

Það er meira að segja verið að ota þessum tíðindum fram. Tillagan er um stjórnarskrárfrumvarpið. Þessvegna ekki nokkur minsta ástæða til þess að taka neitt fram um það þar, á hvaða grundvelli reyna ætti, að ná samkomulagi við Dani.

Lizt ykkur ekki nógu vel á það, piltar?

Er það þetta sem þeir voru að bræða sig saman um, bræðingsmennirnir úr sjálfstæðis- og heimastjórnarflokkunum á síðastliðnu vori?

Er þessi þá niðurstaðan, sem alþingismennirnir okkar hafa komist að á þessu aukapingi?

Er það þessvegna að þeir máttu ómögulega samþykka stjórnarskrárfrumvarpið?

Vér gerum ráð fyrir þessum spurningum og fleiri líkum þeim.

Og ennþá fleira munu menn hugsa, t. d. eitthvað á þessa leið:

Hann er þá ekki *lygari* eyðufyllir Ingólfs, sigjámmandi, með kolapokann á bakinu, sem verið hefir að prédika það fyrir lýðnum síðan í vor, að *nýju svikararnir*, sjálfstæðismennirnir, sem *bræðings*tilraunina gerðu, hafi gert hana í því skyni, að selja samvizkur sínar og hjálpa *gömlu svikurinum*, eins og hann nefnir heimastjórnarmennina, til þess að gera það sem *Reykjavíkurskálidið* kallar, að *svikja* og *gefa Dönum landið*.

Áður en Ísafold tekur þetta til meðferðar, langar hana til þess að gera ofurlitla athugasemd til Ingólfs. Ekki svo að skilja að Ísafold ætli að fara að skattyrðast við Ingólfr, en hana langar að eins til þess að benda Ingólfr á það, að ritstjóri Ingólfs tók þátt í *bræðings*tilrauninni, nærri því frá byrjun, og virtist vera *flokksbræðrum* sínum *alveg* samhuga um þessa tilraun. Hann sat á fundum, bæði með þeim einum og svo ásamt þeim, með heimastjórnarmönnum, til þess að ræða málið og þó honum dytti ekki sér-

lega margt eða mikið í hug, eða léti ekki á því bera, þá vissu meðsemdendur hans ekki annað, þegar þeir komu á fundinn, sem undirskriftir undir það, sem um hafði samist, fóru fram á, en að hann ætlaði líka að skrifa undir. Hann gekk úr skafinu hálfri stund áður en undirskriftirnar fóru fram. Og þá var hann reyndar ekki ákveðnari en það í tilsvörum sínum, að hann kvæðist ekki ætla að skrifa undir í þetta skifti.

Ísafold gerir ráð fyrir því að Ingólfr beri að minsta kosti nokkra virðingu fyrir vitsmunum ritstjóra síns. Þó virðist mega ganga að því visu, að hann hafi ekki séð það, að verið var að *gefa Dönum landið*, meðan hann sjálfur var við þessa samninga. Jafnframt má gera ráð fyrir því, að Ingólfr beri nokkra virðingu fyrir mannkostum hans, og þó er þess eiddur sér, að hann varaði ekki flokksbræður sína við því að láta glepiast til *födurlandsvikanna*.

En það var pingsályktunartillagan, sem um var að ræða, eða öllu heldur niðurlag hennar.

Gallinn á því er aðallega sá, að hægt er með réttu að skilja það á fleiri vegu en einn, að hægt er að skilja það að minsta kosti á tvo vegu, hvorn öðrum gjörólíkan.

Merkingin í orðinu *grundvöllur* er hér óljós og tvíræð, eftir því hvort titið er á formhlíð eða efnishlíð millilandanefnar frumvarpsins frá 1908.

Sé að eins titið á formhlíðina, þá má segja, með fullum rétti, að sambandslagafrumvörp bæði meiri og minnihlutans á þinginu 1909 séu samín á grundvelli millilandanefndarvarpsins 1908. Bæði *lygja* þau *svikararnir* skipun og bæði reyna þau að halda því í frumvarpinu, sem semdendur þessara frumvarpa voru áneðgir með. Bæði reyna þau að halda öllum kostum þess frumvarps, en byggja út ókostunum. Enginn samningur af vörri hálfu við Dani er jafnvel hugsanlegur, án þess að byggja að meira eða minna leyti á grundvelli þessa frumvarps, að því er þetta snertir, sem hér hefir verið lýst.

En sé titið á efnishlíðina, þá verður nokkuð annað uppi á baugi.

Eftir því sem Ísafold skildi uppkastið og skilur það enn, þá var *efnisgrundvöllurinn* sá, að Ísland væri *land í det samlede danske Rige* og að þetta land afhenti öðru landi um ótiltekinn tíma öll umráð mikilsverðra mála. Þó oss væri ætlað innan þessara takmarka að njóta mikils frjálsræðis, þá var þó grundvöllurinn þessi.

Er það ef til vill þessi grundvöllur, sem *bræðings*-mennirnir voru að bollaleggja um? Er það þessi grundvöllur, sem þingið hefir verið að ákveða um?

Óhætt er að segja það, að þeir sem segja þetta, eru að fara með *visvitandi ósannindi*.

Flestallir sjá þetta líka, nema ef til vill þeir fáu pólitisku farsóðlingar, sem þykjast vilja halda oss í stöðulagaftinu, í því skyni að við hoppum í því út úr öllu sambandi við Dani. Hvernig í ósköpunum við þá eigum að hoppa út úr þessu sambandi, fyrir því hafa þeir aldrei gert neina grein og geta enga grein gert.

Þeir geta engu öðru svarað en þessu: Þið eigid að hoppa, þá fer alt vel.

Nú vita það allir heilvita menn, að sá *efnisgrundvöllur*, sem ráðgerður var af *bræðings*mönnum, var sá, að Ísland yrði *ríki*, hlíðstætt Danmörku, í málefna sambandi við hana, að það réði eitt *flestum* sinna mála, en hefði hlutdeild í stjórn og meðferð þeirra mála, sem Danir færu með fyrir vora hönd. Og óhætt er vist líka að fullyrða að *sambandsflokkingunni* muni adhyllast þenna grundvöll.

Sjá þá ekki allir að orðalagið á niðurlagi pingsályktunar tillögunnar er óheppilegt.

Það er *hættulegt*, af því að orðalagið er tvírætt og mönnum hættir við að geta þess til, sem ver gegnir, þegar svo óljóst er talað.

Það er *ósatt*, af því að þingið vill ekki semja á *efnisgrundvelli* millilandanefndar frumvarpsins.

Og það er *óviturlegt*, af því það hrindir þeim mönnum, að ástæðulausu, frá sambandsflokkingu, sem þó eru sama sinnis sem þingmenn þess flokks.

Nefndarmennirnir hafa vist ekki íhugað nógu vel orðalagið á pingsályktunartillögu sinni og getur það verið vorkunarmál, svo margbreytt og mikil störf sem ymsir þeirra hafa með höndum.

En þá ætti þeim líka að vera það ljúft að breyta til og orða niðurlagið svo, að allir megi vel við una.

Lotterí-málið.

Nefndin í því máli í efrí deild (J. P. skrifari og fransögum., Steingr. J. form., Sig. Stef., St. St. og P. J.) ræður deildinni eindregið til þess að samþykka frv. óbreytt, eins og það kom frá neðri deild, enda er þingtíminn svo áliðinn, að málinu geti stafað hætta af því að hrekjast milli deilda úr þessu. Hinsvegar telur nefndin sig hafa fengið vitneskju, er næst stappar vissu um, að fyrirtækið komizt í framkvæmd á næsta ári, verði frv. samþykkt óbreytt. Ætti landsdjödi þá að vera tryggur um 200.000 kr. tekjuauki á ári, að minsta kosti, og Mun meiri getur þessi tekjuauki orðið, eins og lýst hefir verið hér í blaðinu. En ranglátt er það hinsvegar og ósanngjarn að landið fái ekki meira en 4% af seldum sedlum, ef sala þeirra gengi vel. Fyrir þessu mikilvæga atviki, sem Ísafold hefir bent á með svo ljósum rökum, gerir þó nefndarlitið enga grein. Væri ekki vanþörf á að nefndin gerði á þessu bragarbót, við framsögu málsins í deildinni, enda líklegt að hún geri það.

Þó þykir nefndinni of langt farið, að veita leyfi til þess þegar í stað, að hafa 1000 hluti hér á boðstólum, en flytur þó enga breytingartillögu við frv. um þetta. Um þetta fer hún svoföldum orðum:

En með því að sú verzlun, sem hér ræðir um að lögleyfa, er nýmæli hér á landi, og nokkurri fjárhættu bundin fyrir kaupendur hlutanna, telur nefndin varhugavert, að hafa hér á landi á boðstólum, alt að 5 fyrstu árin, meðan landsbúar venjast þessari nýjung og átta sig á henni, svo marga hluti, sem 2. grein frv. heimilrar, og væntir þess að stjórn Íslands, er til leyfisveitingarinnar kemur, takmarki þá hluta tölu að miklum mun.

Óneitanlega væri nokkur bót að þessu. En hvað segja leyfisleitendur um þetta? Frá því segir nefndarlitið ekki.

Mannslát.

Dáinn er nýlega á Skarði í Dalsmynni í Suður-Þingeyjarsýslu bóndinn þar, Jóhann Bessason, atkvæða dagnaðarmaður.

Bæjarhreinsun.

Nordurland skýrir svo frá, að eigandi Höpfners og Gudmanns verzlana á Akureyri, hafi ákveðið að láta rífa mörg af hinum gömlu verzlunarhúsum á lóð sinni milli Adalstrætis og Hafnarstrætis. Er að því mikil bæjarhreinsun. — Geta má þess jafnframt, að eigandinn hefir nýlega reist mjög myndarlegt verzlunarhús handa Höpfners verzlun þar á Akureyri.

Nefndarálitin um stjórnarskrána.

Nefndarmennirnir í neðri deild í stjórnarskrármálinu (Guðl. Guðm., Lárus Bjarnason, Jón Ólafsson, Jón Jónsson, Kristján Jónsson, Valtýr Guðmundsson og Skúli Thoroddsen) hafa loks allir komið frá sér nefndaráliti og er það hvorki mikið að vöxunum, né heldur merkilegt. Nefndin hefir þríklofnað. Sk. Th. er einn sinnis liðs og ræður þinginu til þess að samþykka frumvarpið óbreytt, þótt konungur hafi lýst yfir því áður, að hann staðfesti það ekki, fyr en frekari samninga hafi verið leitað um sambandsmálið. Ástæður hans að öðru leiti aðallega þær, að þær réttarbætur, er frumvarpið veitir, þoli enga bið.

Aftur eru þeir 4 saman, er fyrst eru taldir hér að framan. Þeir byrja á því að telja að frumvarpið innihaldi yms þau ákvæði, er ekki séu til þess fallin að ná gildi sem stjórnarskipunarlög fyrir landið. Telja svo upp nálega allar þær réttarbætur, er frumvarpið hafði að geyma og verulegu máli skifta. Fyrst telja þeir *fjölgun ráðherra*. Hana kalla þeir ónaudsynlega að svo stöddu. Geta má þess þó, að samningur sá eða samkomulag, er nokkrir menn gerðu síðastliðið vor, *bræðingurinn* svonefndi, gerir ráð fyrir því, sem mikilsverðu samningsatviki að íslenskur ráðherra sé skipaður úti í Khöfn. Undir þenna samning ritaði þá alþingismaður Jón Ólafsson. Nú telur hann ráðherrafjölgun *bræðingulega*. Þessi sami *hinna* þeir *bræðingurinn* 1911 ítarlega og vel rökstudda grein í blaði sínu, til þess að sýna það og sanna, að fjölgun ráðherranna væri *bráðnaudsynleg*. Því hélt hann líka fram í ræðum sínum á síðasta þingi.

Annars stugga þeir við því fyrirkomulagi er frumvarpið til tekur um *skipun efrí deildar, aukningu kosningaréttarins* og ákvæðinu um *alþjóðu-atkvæði* um lögjafarmál.

Þegar þeir hafa létt sér fyrir brjósti með því að skýra frá þessu, komast þeir svo að orði:

Eins og vér vitum að háttv. deild er kunnugt, þá hefir því verið hreyft, sérstaklega af hálfu hæstv. ráðherra, að æskilegt væri að leitað væri nýrra samninga við Dani um sambandslög milli Danmerkur og Íslands, og er það vitanlegt, að mikill hluti alþingis hefir tekið höndum saman, til þess að gera tilraun um þetta. — Skyldi svo fara, að þessar tilraunir bæri árangur — og margir gera sér vonir um það — virðist tilgangslitið að breyta núgildandi stjórnarskrá á þessu þingi. Fari svo, að nýir samningar takist við Dani — og vér viljum vona, að svo verði — þá er sjálfsgöð afleiðing af því, að semja verður af stofni nýja stjórnarskrá fyrir landið í samræmi við væntanleg sambandslög.

En verði sú niðurstaðan á þessum málaletinum af Íslands hálfu, að samningar ekki takist við Danmörku, þá má ganga að því visu, að stjórninni verði þau úrslit kunn, svo löngu fyrir næsta alþingi, að hún geti undirbúið og lagt fyrir þingið frumvarp um þær breytingar á núgildandi stjórnarskrá, er hún telur líklegt, að samlegur meiri hluti alþingis muni samþykka. — Af þessum ástæðum höfum vér því heldur eigi talið rétt, að koma fram með tillögur um breytingar á frumvarpinu á þessu þingi, enda til þess mjög naumur tími, þar sem þingtíminn er svo stuttur, en við því búið, að tillögur um breytingar á frumvarpinu hefði vakið miklar deilur í þinginu, og þó litlar líkur til, að þær hefði náð endanlegu samþykki.

Vér leggjum því til, að frumvarpið verði eigi tekið til frekari meðferðar á þinginu, en að deildin samþykki tillögu þá til pingsályktunar, er vér berum upp og rituð er hér á eftir.

Tillaga til pingsályktunar um stjórnarskrármálið.

Neðri deild alþingis ályktar að skora

Í hamrinum.

Hann heyrði svo dapran, en seiddandi söng, í sólroðnu klettanna pili, er speglar sig tignarlegt, tróltslegt og kalt í töfrandi geigvænnum hylí.

»Eg lék mér á sumri um sólbjartan dag, og söng upp við hjarta hans elskunnar lag. Þá strauk hann svo oft mína kafriðu kinn og kossana ennþá ég brenna þar finn.

En nú er ég bundin í bjarganna sal, því bergvættur illur mér saklausri stal. Eg spin, og á þræðinum títra mín tár, sem töfrandi minning um gleðinnar ár.

Vid himnanna guði ég særi þig, sveinn, að sekja mig fyr en eg kaldur verð steinn. Eg þrái þig! Þrái með blóðþyrstan barn, og bið unz þú kemur með frelsandi arm.»

Hann hlustaði hljóður og sá hvar hún sat, en státt ekki leyst hana úr björgunum gat, því órlagavegginn hann fyrir sér fann, með frelsandi kossinn, er hlakkandi brann.

Og ást hans er bundin í björgunum enn, og bergvættisins gerfi hún klæðist vist senn. Hve oft breyta forlöginn edli eins mams, og ískaldan stein gera úr kærleika hans!

Þingvöllum 11. ágúst.
H. Hamar.

á landsstjórnina að leggja fyrir næsta alþingi frumvarp til breytinga á stjórnarskrá landsins, svo framarlega, sem þá verður ekki fengin vis von um góðar undirtektir af hendi Dana undir nýja samninga um sambandsmálið á grundvelli frumvarps millilandanefndarinnar frá 1908.

Þeir Kr. J. og V. G. gera sérstaklega grein fyrir skoðun sinni með þessum ummælum:

Þótt við í mörgum greinum getum verið háttv. meiri hluta nefndarinnar samdóma, og einkum og sér í lagi um það, að ekki séu tiltök að samþykka neitt stjórnarskrárfrumvarp á þessu þingi, álitum við þó ekki ráðlegt að samþykka þannig lagaða pingsályktun, sem meiri hlutinn stingur upp á. Við teljum ekki bráðleggja svo á breytingum á stjórnarskránni, að nokkuð væri í hætta, þótt þær kynnu að dragast nokkru lengur en til næsta þings, ef sú yrði reyndin á, að þá væri ekki einn fengin full vissu um æskilegan árangur af málaletinum um nýja samninga um sambandsmálið, eða þótt svo skyldi fara, að samningar um það kynnu að takast eða horfa vænlega á nokkuð öðrum grundvelli en frumvarp millilandanefndarinnar frá 1908. Við álitum ekki varlegt að binda hendur stjórnarinnar af mjög í þessum efnum, og leyfum okkur því að ráða háttv. deild til að afgreiða málið með svofeldri

rökstuddri dagskrá:

Með því að horfur virðast vera á því, að bráðlega verði leitað nýrra samninga um sambandsmálið, er leiði til sambandsáttmála við Dani, og af slíkum áttmála hljóti aftur að leida stjórnarskrárbreytingu, álitur deildin, að heppilegast sé og kostnaðarminnst fyrir þjóðina, að láta allar breytingar á stjórnarskránni bíða, unz útséð er um, hvernig þessum samningum reidir af, og tekur því fyrir næsta mál á dagskránni.

Sveinbjörn Sveinbjörnsson,

yfirkennari í Arósum, er, svo sem kunnugt er, tungumálamaður mikill. Í sumar hefir konungur falið honum að kenna sonum sínum ensku og frakknesku og er það vottur þess, hve mikið álit er á kunnáttu hans í þessum málum í Danmörku.

Verðtollsfrumvarpið fallið.

Efrí deild feldi í gær frumvarp neðri deildar um verðtoll, með 10 atkv.

Strandferðamálið

og Thorefélags samningurinn.

Nefndin í því máli í neðri deild (Guðl. Guðm., Jóh. Jóh., Ól. Briem, Halld. Steinss. og J. Ól.) hefir samið nokkuð rækilegt nefndarálit, eftir því sem á þingi gerist og af því málið er svo mikilsvarðandi og skiftir svo að segja alla íbúa landsins, þykir rétt að prenta það upp orðrétt.

Annars verður máni að minnast ummæla alþingismanns Guðjóns Guðlaugssonar á þessu þingi. Hann mintist tveggja mála, er alþýða þessa lands hefði unnið til að eyðileggja, sakir fávísku hennar og trúgírni. Annað þeirra mála kvad hann vera kolaeinkasöluna og gat þess jafnframt, til dæmis, að í Strandasýslu kostuðu kol 11 kr. meira hver smálest, en orðið hefði eftir einkasölurumvarpinu. Hitt málið taldi hann vera tungirðingamálið, sem var á döfinni fyrir nokkrum árum.

Ekki skal frekar út í þetta ferðir hér, né dómur lagður á þessi ummæli hans. En mundi hann ekki hafa mátt taka Thorefélagsmálið með í þessari upptalningu?

Eftir er samningurinn var gerður við þetta félag, af hálfu landstjórnarinnar, var það ofsótt með lálausu niði og rógi, unz yfir lauk með því. Vitanlega bauð það fram miklu betri kosti en Sameinaða félagið, um strandferðir, hringferðir, Hamborgarferðir, frystirúm í skipunum o. s. frv., þegar alt var saman talið. Þessvegna fekk það líka þessar ferðir. Nú er því játað, að kostirnir, sem það gekk að, hafi verið félaginu svo óhagkvæmir, að litlar eða engar líkur væru til annars, en að félagið biði af þeim efnatjón. En að sama skapi sem þessir kostir voru félaginu óhagfeldir, voru þeir landsmönnum hagfeldir. Félagstjórnin vildi gera sitt ítrasta til þess að gera landsbúa ánægða og vænti þess vist, að þeir létu þá félagið fremur njóta þess en gjalda. En alt var gert, sem huganlegt var til þess að gera lítið úr þessu og jafnframt til þess að ófrægja félagið og vekja til þess tortrygni. Þótt sumir kunni að hafa gert þetta af heimsku og flasfengni, er ördugt að verjast þeirri trú, að það hafi verið gert með lítilli samvirkusemi, af sumum.

Ög enginn vafi er á að rógberarnir unnu ekki fyrir gýg. Trúgírni sinni við fortölur þessara manna má þjóðin þakka það, að komið er fyrir Thorefélaginu eins og fór og að landið stendur uppi í vandræðum út af þessu. Hefði þjóðin tekið höndum saman til þess að styðja félagið, til þess að geta haldið samninga sína, þá hefði það líka gert það. Annars skal ekki fleira um þetta sagt í þetta sinn. Aðeins þykir *Isafold* rétt að minna á grein hér í blaðinu fyrir skemstu, eftir mikilsvirtan kaupmann hér í bænum; hann gerir þar nokkra grein fyrir hvert tjón það sé fyrir verzlunarstéttina og landsbúa, ef Hamborgarferðirnar falli aftur niður.

Nefndin hefir skift á meiri og minni hluta. Í meiri hlutanum eru allir nefndarmennirnir nema einn, Jón Ólafsson, og því hefir hann samið sérstakt nefndarálit. Álit meiri hlutans. Eins og sést á hjálögðu erindi Thorefélagsins til stjórnarráðsins, dagsettu 3. júní 1912 (flskj. I.), þá skýrir félagið frá, að það hafi í vor orðið að leita skuldgreiðslufrests hjá skuldheimtumönnum sínum; telur þessar fjárkröggur að langmestu leyti stafa af samningi félagsins við stjórnarráð Íslands, dags. 7. ágúst 1909, og þá einkalega af strandferðunum, sem hafa orðið félaginu mjög tjónsamur. Yfir höfuð telur félagið talsverða örðugleika vera á því fyrir félag með heimilisfangi í Kaupmannahöfn að reka strandferðir við Ísland þannig, að kostnaði svari.

Hag félagsins er nú svo komið, að það verður alls ekki auðið að halda fram störfum, án þess að fá uppgjöf á samningi þessum. Félagið sækir því um að verða leyst frá samningnum við lok þessa árs. Loks getur félagið þess, að ef það fái uppgjöf á strandferðasamningnum, þá sé það að sjálfsgöngu tilgangur félagsins að halda áfram ferðum milli Íslands og Danmerkur, helzt, ef auðið er, á móta mörgum og hingað til.

Nefndin hefir nú átt með sér marga fundi, og ihugað málið rækilega. Með-

al annars, sem nefndin hefir haft fyrir sér, er ítarleg skýrsla um síðasta ársfund Thorefélagsins og um hag þess þá (Börsen, 2. júní 1912). Af því sést, að við félaginu blasa bein gjaldþrot, ef það fær ekki uppgjöf á samningnum um Íslandsferðir. Og eignir félagsins virðast þeim veböndum bundnar, að litlar líkur eru til að landssjóður fengi nokkurn hlut í skaðabætur, þó að hann fengi dóm yfir félaginu fyrir samningsrof. Hins vegar virðist sá banki, sem hefir stutt félagið hingað til, vera lús á að reyna að fleyta félaginu fram úr vandræðunum og rétta hag þess, ef félagið fær uppgjöf á samningnum.

Það er þá einsætt, að félagið hættir strandferðum nú við árslokinn, hvort sem alþingi veitir því uppgjöf á strandferðasamningnum eða eigi. Fái félagið ekki uppgjöfina og verði gjaldþrot, þá hætta ferðirnar.

Ög þar sem lítil sem engin útsjón er til þess að landssjóður geti neinum skaðabótum náð hjá félaginu, þá er oss ekki sýnt, að alþingi geti nokkra hvöt haft til að vera að gera félagið gjaldþrota. Virðist oss því mannuðlegast að gefa félaginu upp samninginn.

En þá vaknar sú vandaspurning fyrir nefndinni, hvornig að því eigi að fara að útvega landinu einhverjar strandferðir næsta ár, meðan verið er að hugsa fyrir framtíðinni og semja fyrir hana.

Nefndin mintist eðlilega þess, að 1909 lá fyrir alþingi hagfeldt boð um strandferðir frá Sameinaða gufuskipafélaginu. Nú stóð svo á, að erindreki frá því félagi var hér staddur í fyrria mánuði, og mun vera hér aftur staddur nú. Nefndin fekk hann því til viðtals við sig, til að heyrja undirtekta hans um, með hverjum kjörum það félag kynni að vilja taka að sér strandferðirnar. En vér fengum þau svör hjá honum, að félagið vildi með engin boð koma, og skildist oss helzt á honum, að félagið vildi ekkert með ferðir þessar hafa að gera.

Engin tilboð hafa heldur til nefndarinnar komið úr neinni annari átt, og enginn tími fyrir nefndina nú að fara að leita til annara landa um þetta efni.

Hinsvegar getur oss eigi dulist það, að þar sem fregnirnar um fjárþróng Thorefélagsins og um það, að það ætlaði að beiddast eftirgjafar á strandferðasamningnum, voru orðnar heyrin-hér í Reykjavík í málmánuði, og það fyrir miðjan maí, þá hefði mátt búast við því af stjórnarráðinu, að það hefði leitað fyrir sér í tíma hjá líklegustu erlendum gufuskipafélagum, látið þau vita, hvers krafist var um ferðafjölda og viðkomustaði og reynt að fá frá þeim tilboð um ferðirnar, og jafnvel menn til samninga við þingið. Ráðherra var erlendis um þetta leyti, og hefði því verið sjótgerðara en ella að fá greið andsvör um þetta mál. En þetta hefir stjórnin ekki gert, og fyrir því stendur nefndin uppi tilboðalaus.

Þá var því hreyft í nefndinni, að landið leitadi við að fá Austru og Vestra á leigu um eins árs tíma, og ræki svo sjálft strandferðirnar á sinn kostnað. Að visu voru oss sögð nokkur líkindi á því, að bátarnir mundu fást til leigu, en meiri hluta nefndarinnar þótti þetta þó víðsjárvert og kostnaður óvís. — Loks var því hreyft í nefndinni, að landssjóður keypti gufubátana Austru og Vestra og ræki svo strandferðir með þeim á sinn kostnað. Meiri hluta nefndarinnar þykir þetta ördulegt; telur allan rekstur fyrirtækja á landssjóðs kostnað varhugaverðan, og minnir á tjón það, sem landssjóður hafi beðið við Vestu-útgerðina; fjárhagur landsins sé og mjög krappur nú og stjórnin í peningavandræðum. Lán telur meiri hlutinn einnig ördulegt að taka í þessu skyni, þar sem árangurinn sé svo tvísýnn og hætt við tapi.

Minni hlutinn er hér á öðru máli, svo sem hann mun frá skýra í sérstöku minni hluta nefndaráliti.

Hins vegar þykir þó nefndinni ilt að láta strandferðir allar niður falla, og sérstaklega er það álit hennar, að hringferðirnar megi með engu móti niður falla.

Hér þykir við eiga, að geta þess, að nefndin hefir gert sér talsvert far um að grenslast eftir, hvornig á því standi, að strandferðirnar hafa borðið sig svo illa, sem raun hefir á orðið bæði nú og fyrri. Í þessu skyni hefir nefndin átt tal við skipstjórnina á Austru og auk þess spurst fyrir hjá alþingismönnum, sem kunnugir eru viðs vegar um landið. Árangurinn af þessu er sá, að nefndin þykir mega fullyrða, að viðkomustaðir strandbátanna séu langsamlega af margir, að ekkert vit sé í. Þetta kemur af því, að útgerðarfélagið, sem kostnaðinn ber, ræður ekki viðkomustöðum og ferðaáætlun. Þar er landstjórnin með að áskilja viðkomustaði, og fer hún þar eftir óskum og kröfum alþingis. En alþingismenn hafa jafnan reynt ótrauðir á að krefjast gufuskipaviðkomu, hver í sinn kjördæmi einn og

fráleitustu stöðum; stundum líklega af einhverri mikilmensku, til að geta sagt kjösendunum, að þessu hafi þeir áorðað að útvega kjördæminunýjan viðkomustað. Það eitt er vist, að reynslan hefir sýnt og sannað, að ekki allfáir viðkomustaðir eru þeir í áætlunum strandbátanna, þar sem ýmist er ekkert eða sama sem ekkert að flytja, hvorki fólk, farmur né póstsendingar. Á sumum þessum viðkomustöðum er ýmist ekkert eða þá eitt eða tvö póstkort og bréf, stundum farmur sem fyrirtæst frá 50 árum til fimm kr. í flutningsgjald, og sumir eru þeir staðir, sem enginn vinnur til að senda båt frá úr lán út í skipin, þegar þau koma. Sendi skipstjóri båt í land, spyr fólk, hvern skollann þeir vilji, hér sé ekkert að gera. Á fjórðum þeim og flóum, þar sem landssjóður borgar háan styrk til gufuskipa innan flóa, sleikja strandbátarnir upp sömu hafnirnar samtíða flóabátunum, og stundum samtíða millilandaskipunum, og etur þannig hver frá öðrum, svo að tvö skipin af þremur fá alls ekkert að gera, og eitt fær einhvern örflinn slatta. Nefndin telur vist, að af 47 viðkomustöðum »Vestru« mætti að skaðlausu fella úr 23 viðkomustaði, nokkra þeirra í öllum ferðum, en nokkra í helmingi ferðanna eða meira. Nokkuð áþekt er með »Austru«. Af 26 viðkomustöðum hans telur nefndin mega fella niður að minsta kosti 9 viðkomustaði, suma í öllum ferðum, suma í nokkrum. Aftur kynni að þurfa að bæta þar við einum eða tveim höfnum í nokkrum ferðum, ef Sudurlandsskipinu verður slept, og önnur úrræði tekin með samgöngur við Vík og Stokkseyri.

Með þessu móti mundi vinnast tími til að láta »Vestru« fara einar tver eða þrjár hringferðir hraðar, eins og þær sem »Austru« fer. Vér tókum þetta fram sem bændingu, því að vér höfum orðið þess áskynja, að allar línar hröðu hringferðir »Austru« hafa borðið sig, og oft gehð álitlegan arð.

Af því sem hér hefir verið sagt, má ráða í höfuðstæðuna til þess, að strandferðirnar hafa ekki borðið sig; auðvitað eru þar til einnig fleiri ástæður: farmgjald af ufermdum vörum úr millilandaskipunum, það er strandferðaskipin fá, er að eins 1/3 af farmgjaldinu milli útlanda og Íslands. En þetta er of lítið, enda engin frágangssök að láta greiða ofurlítið aukafarmgjald fyrir slíkar ufermdar vörur. Þótt það mun á viðtalvendum þess vörurnar á höfn í sin; en safnast þegar saman kemur, og þetta gæti dregið skipstúterðina svo að talsverðu munaði. Ennfremur er farþegagjald milli næstu hafna einatt alt of lágt. Það er ekkert vit í því að hafa farþegagjald með strandbátunum eina 50 ára milli hafna, þar sem flóabátarnir taka hálfu aðra og tver krónur. Alt þetta nú talda hefir valdið því, hve illa strandferðirnar hafa borgað sig. Ög öllu þessu er auðgefið að kippa í lag.

Sudurlandsbáturinn (»Perwie«) hefir verið stærsti ómaginn allra, og virðist það fullreynt, að ekkert vit er í að halda þeim ferðum uppi. Væri viðkomustöðum »Austru« (eða þess skipis er þá leifi fari) fækkad eins og bent hefir verið á hér að framan, þá gæti hann vel komið við á Hornafirði í einum 3 ferðum. Vík er aftur sú vandkvæðahöfn, sem engin tiltök eru að láta áætlunarbundið skip koma við á. Fyrir þinginu liggur beidni frá Rangæingum og Arnesingum um að láta stóran mótorbát ganga milli Víkur, Vestmannaeyja, Stokkseyrar, Eyrarbakka og Reykjavíkur, en hætta við Sudurlandsskipið. Í þessu virðist mikið vit, hvort sem heldur yrði ofan á, að landssjóður kostaði þessar mótorbátferðir, eða þá hitt, sem liggur öllu nær, að hann styrkti þessar sýslur til að halda sjálfar úti mótorbátunum, eða jafnvel að hann gæfi þeim hentugan mótorbát (Diesel-motor?) og önnuðust þær svo sjálfar ferðirnar. Hver kosturinn af þessum þremur, sem tekinn yrði, mundi verða landssjóði miklu ódýrari heldur en Sudurlandsbáturinn. Af því að meiri hluti nefndarinnar sér engin annan veg út úr ógöngum þessa máls, en að fela stjórninni að leita samninga eins og best hún getur um strandferðir næsta ár, þá höfum vér tekið fram það sem hér að framan er skráð, til leiðbeiningar fyrir stjórnina við þá vantanlegu samninga.

En með því að ferðirnar þannig mundu takmarkast stórum, og Sudurlandsferðirnar falla burt og Hamborgarferðirnar sömuleiðis, þá eru engin líkindi til að verja þurfi 60 þús. kr. til svona lagaðra strandferða, sem vér höfum nú bent á. Virðist því sem 40 þús. kr. ættu að nægja til þeirra, eða að minsta kosti þyrfti ekki að fara langt fram úr þeirri upphæð. — Samkvæmt þessu verða tillögur meiri hluta nefndarinnar:

- 1. Að Thorefélagið sé leyst frá samningi þess 7. ágúst 1909 frá lokum þessa árs.

- 2. Að stjórninni sé falið að leita fyrir sér um samninga, hvar sem hún getur, um strandferðir, svo göðar sem kostur verður á, án þess að verja til þess meiru fé en svo, að eigi fari að stórum mun fram úr 40 þús. kr.

Álit minni hlutans.

Eg undirritaður hefi ekki getað orðið samdóma minum háttvirtu með nefndarmönnum um sum atriði þessa máls. Eins og sést á bréfi Thorefélagsins (fylgiskj. 1), fer félagið fram á að samningur (Kontrakt) félagsins við Íslandsstjórn verði því að öllu leyti (»i det hele«) eftirgefinn. Sé það gert falla einnig Hamborgarferðirnar niður. Ferðir þessar hafa bakað félaginu tjón, en verzlunarstétt Íslands mun þykja einkar-meinlegt að missa þær, án þess að neitt annað samband við Þýskaland komi í staðinn. Eins og menn væntanlega muna, var fyrir nokkrum árum vakið máls á því, að millilandaskip Sameinaða félagsins skyttust til Lübeck frá Kaupmannahöfn, meðan þau dvelja þar ferða milli. Þetta er ekki langur vegur, tólf stunda ferð, á móta langt eins og heðan til Stykkishólms, en þangað skreppa millilandaskipin hér oft fyrir minni farm, heldur en í Lübeck mundi fást. Þegar þessi málaleitan kom fram, lét borgarráðið í Lübeck í ljósi, að það vildi undanþiggja Íslands-skipin hafnarjöldum, ef þau kæmi þangað. Lübeck er ódýr staður að sigla til, liggur mætavel við skipun á vörum hvernvetna frá Þýskalandi. Nefndin grenslast eftir, hvort Thorefélagið ætlaði að halda uppi millilandferðum eftir sem áður, ef það fengi uppgjöf frá samningi sínum og kvad það svo vera. Vér vildum þó ennfremur vita, hverja útsjón félagið hefði til að geta þetta, og fengum því fyrir meðalgöngu ráðuneytisins yfirlýsingu frá Handelsbanken í Kaupmannahöfn og segir bankinn í því samskeyti, að sér sé kunnugt um bæarskrá félagsins til alþingis, og lýsir haun eftir ósk Thorefélagsins yfir því, að hann (bankinn) vilji stuðla að því að viðhalda milliferðum félagsins milli Íslands og útlanda, en nefnir ekki beint, hvort Hamborgarferðirnar séu þar í fölgjar. En eg þykist hafa ástæðu til að ætla að svo muni ekki vera.

Fyrir því virðist mér ástæða til að binda uppgjöf samningsins því skilyrði, að ef félagið haldi eigi við Hamborgarferðum, þá láti það skip sin skreppa í nokkrum ferðum frá Kaupmannahöfn til Lübeck, meðan skipin liggja í K-höfn.

Í annan stað er eg þeirrar skoðunar, að rétt væri af landinu að reyna að reka strandferðir sínar sjálft, og það leigi til þess bátaana Austru og Vestra, ef þeir fást á leigu, en kaup þá ella. Bátarnir kostuðu hver um sig 169.000 kr., er þeir voru byggðir. Síðan eru að eins tvö—þrjú ár, og sökum þess, hve skip eru stigin í verði eru bátarnir nú meira virði. En félagið, sem annars á nú vísan kaupanda að bátunum, vill vinna það til, að selja landssjóði bátana fyrir það, sem þeir kostuðu félagið, ef það losnar við samninginn. Háttvirtur meiri hluti ber það fyrir, að fjárhagur sé nú þróngur, stjórnin peningalaus og mundi verða að taka lán til að borga út bátana. En þar til má því svara, að bátarnir voru byggðir með því skilyrði, að þeir yrðu afborgaðir á tíu árum, og hefir félagið boðið, að landssjóður megi ganga inn í afborgunarkjör sín.

Í annan stað vita allir, er lesa útlend fjármálablöð og siglingablöð, að skipaskortur er svo mikill nú um allan heim, að engin von er til, að úr honum verði að fullu bætt á minna en tveim til þrem árum. Háskinn væri því enginn að kaupa bátana nú fyrir þetta verð og reyna eitt ár hvornig útgerðin bæri sig. Reyndist það illa, gæti landssjóður sjálf sagt selt bátana sér að skaðlausu að ári liðnu. Hér væri því mjög litlu til hætt eitt ár. En bændingar þær um fyrirkomulagið, sem gefnar eru í nefndaráliti meiri hlutans gefa góða von um, að takast mætti, að landið héldi sjálft uppi strandferðunum, án þess að leggja eins mikið í sölnurnar, eins og það verður að gera með árlegum strandferðastyrk. Eg hefi hugað mér stjórnarfyrirkomulagið á útgerðinni mjög einfalt og ódýrt, afgreiðslustofu í Reykjavík eins og nú, en að afgreiðslumáður hefði ekki vald til að vera að þvæla skipunum eftir gedþotta á hafnir utan áætlun. Eg ætlast til, að skipstjórnir haldi tekju-reiðningu og gjalda, hver fyrir sitt skip og geri reiðningsskil eftir hverja ferð. Það skyldi á þeirra valdi að hlupa inn á aukahafnir, ef þær þættust hafa tíma til og framboðinn farmur borgaði kostnaðinn. Skipstjórnir mundu, ef ferðirnar gengju vel, skapa stálfum sér fasta framtíðarstöðu, og þannig hafa hina mestu hvöt til að gera sitt til að ferðirnar borgi sig.

Reynslan mun og hafa staðfest, að skipin borga sig bezal með islenskum skipstjórum. Loks skal eg nefna hér þær hafnir, sem úr mundi mega fella, sumar að öllu, sumar að mestu leyti úr áætlunum. Þær verða þessar:

vestan: Akranes, Hafnarfjörður, Stapi, Grundarfjörður, Skarstöð, Patreksfjörður, Tálknafjörður, Bakkabót, Bildudalur, Súgandafjörður, Sudureyri, Bolungarvík, Álftafjörður, Aðalvík, Höfn, Reykjarfjörður, Bitrufjörður, Lambhúsvík, Kálfshamarsvík, Selvík, Ólafsfjörður, Hrisey og Hjalteyri. En austan-megin: Vík, Lóðmundarfjörður, Unaðs, Gunnólfsvík?, Fjallahöfn, Flatey, Grimsey, Grenivík og Svalbarðseyri. Ef til vill þyrfti aftur að taka Stöðvarfjörð á áætlunina í sumum ferðum. Tillögur minar verða því:

- 1. Að alþingi gefi Thorefélaginu upp samning sinn með þeim skilyrðum: a) að félagið fari nokkrar ferðir eftir ákvörðun stjórnarráðsins milli Lübeck og Kaupmannahafnar á millilandaskipum sínum, b) að félagið annaðhvort leigi landssjóði skipin Austru og Vestra næsta ár með því verði, er landstjórnin telur aðgengilegt, eða selji landssjóði skipin þannig, að landssjóður gangi inn í kaup félagsins á þeim með þeim skilyrðum um afborganir o. s. frv., sem félagið nýtur nú sjálf.
- 2. Að landssjóður leigi eða kaupi skipin Austru og Vestra, og haldi þeim út á landssjóðs kostnað, og sé landstjórninni heimilt að nota til þess þá fjárupphæð, sem nauðsynleg er, og fá þá upphæð að nokkru eða öllu að lán, ef á þarf að halda.

Þingmannafrumvörp.

(Framhald).

52. Frv. til laga um unglingskóla á Ísafirði.

Þeim, er tekið hafa fullnaðarpróf við unglingskólann á Ísafirði er heimilt að ganga próflaust í 2. bekk gagnfræðaskólans á Akureyri, samkvæmt reglugerð, er sett skal af ráðherranum fyrir unglingskólann.

Frumvarp þetta flytur Sigurður Stefánsson.

53. Frv. til laga um kaup og útgærd tveggja strandferðabáta.

Það hljóðar svo: 1. gr. Stjórninni veitist heimild til að kaupa fyrir landssjóðs hönd strandferðabátana »Austru« og »Vestru« fyrir samtals alt að 340.000 krónur.

2. gr. Bátunum skal haldið út á landssjóðs kostnað til strandferða í kringum landið, og sigla þeir eftir ferða-áætlun er stjórnin býr út með ráði alþingis. Þó yr stjórnarráðið út ferða-áætlunina fyrir sumarið 1913.

3. gr. Stjórnin semji við afgreiðslumann í Reykjavík að annast um rekstur bátanna, hafa á hendi reiðningshald og afgreiðslu í Reykjavík, leggja til húð til afgreiðslu, og útvega afgreiðslumenn úti um land, alt gegn þóknun, er stjórnarráðið semur um.

Skal afgreiðslan í Reykjavík senda stjórnarráðinu mánaðarlega reiðning yfir tekjur og gjöld útgerðarinnar og sýna bækur sínar þar að lútandi, hvernær sem krafist er.

4. gr. Stjórninni veitist heimild til að taka alt að 400.000 kr. lán til skipakaupanna, og reksturskostnaðar. Ennfremur veitist henni heimild til að nota það af strandferðatilagi í núgildandi fjárlögum, er með þarf til útgerðar bátanna.

5. gr. Takist stjórninni að semja við innlent eða erlent gufuskipafélag, um hentugar strandferðir fyrir lok októbermánaðar næstkomandi, fellur heimild þessi niður.

Lög frá alþingi.

- 1. Lög um löggilding verzlunarstadað að Gjögri í Strandasýslu.
- 2. Lög um breyting á tíma þeim er hið reglulega alp. kemur saman.
- 3. Lög um að landssjóður kaupi einkasímann til Vestmannaeyja og simakerfið þar.
- 4. Lög um samþykkt um veiði í Drangey.
- 5. Lög um sölu á eggjum eftir þyngd.
- 6. Lög um breytingu á hafnarlögum fyrir Reykjavíkurkaupstað frá 11. júlí 1911.
- 7. Lög um stækkun verzlunarlöðarinnar á Flateyri við Önundarfjörð.
- 8. Lög um stækkun verzlunarlöðarinnar í Norðfirði.

Íslandsglíman 1912.

Þeir voru 7, sem glímdu. Þar af þrír Stokkhólmssfararnir: Guðmundur Kristinn, Kári og Sigurjón. Hallgrímur var vant í hópinn — gat eigi verið með vegna ferðalags suður með sjó.

Fyrir bragðið varð glíman eigi nærri eins „spennandi“, svo sjálfgefið, að Sigurjón mundi sigra.

Enda fór svo. Lengst stóð Kári í honum.

Sigurjón hefir nú unnið beltíð í 3. sinni.

Hann er vel að því kominn og nafni því er beltinu fylgir: *Glimukappi Íslands*.

Samningar við Norðmenn.

Nedri deild alþingis samþykkti í gær svohljóðandi þingsályktunartillögu:

Nedri deild Alþingis ályktar að að lýsa því yfir, að hún muni ekki vera ófús á fyrir sitt leyti að fella úr gildi lög nr. 27, 11. júlí 1911, ef móti kæmi í Noregi afnám tolls á íslensku saltkjöti og álitleg lækkun á tolli á innfluttum íslenskum hestum.

Fyrsta grein laga þeirra, er hér ræðir um hljóðar svo, og er hún aðalefni laganna:

Þegar útlend sildveiðiskip eru á landhelgisvæðinu, þá er þeim skylt að hafa báta sína uppi á skipinu á venjulegum stað og nætur inni í skipinu, en þó ekki í bátunum.

Lögin voru sett fyrir margitrekðar tillögur yfirmanna á varðskipinu *Íslands Falk*.

Hulinn fjársjóður.

Efri deild alþingis hefir í dag felt lagafrumvarp það, sem nedri deild aðallega bygði á, til nauðsynlegs tekjuauka fyrir landsjóð. Ef eins fer um önnur skatta og tollanymæli í þinginu, má búast við að tömhjóð verði í landsjóðsskúffunni næsta áf.

Par sem svona er ástatt, virðist vera ástæða til að benda á, að til er í landsjóði hulinn fjársjóður, sem nemur hundruðum þúsunda króna.

Eg á hér við birgðir þær af óbrúkuðum gömlum frimerkjum, sem legið hafa árum saman gagnslauss í stjórnarráðinu.

Þar eru miklar leifar af þremur útgáfum frimerkja, sem sé „1“ gildi '02—'03, með mynd Chr. IX. og með mynd beggja kónganna. Það hefir nógu oft verið skift um frimerki, en landið hefir ekki grætt mikið á því, með því að birgðirnar hafa verið látnar liggja óseldar.

Í Danmörku lét pósthjórnin í vetur selja við opinbert uppboð lítillsáttar leifar af gömlum frimerkjum sínum, og kom þá svo mikið kapp í frimerkjakaupmenn, að frimerkin hækkuðu mjög mikið í verði og seldust óvenju hátt.

Hér ætti að hafa sömu aðferðina. Þingið ætti að skora á stjórnina að nema úr gildi tveir hinar síðartöldu útgáfur og halda að eins eftir nýjustu útgáfunni með myndum Jóns Sigurðssonar og Friðriks VIII.

Hinu öllu ætti að koma í peninga sem fyrst, á þann hátt, sem stjórnin teldi heppilegast, og mundi söluverð þeirra eflaust nema mörgum hundruðum þúsunda, kaupendum að skaðlausu, en landsjóði til talsverðs tekjuauka.

Reykjavík 16. ágúst 1912.

D. Thomsen.

kaupmaður.

Lík rekur.

Fyrir skömmu rak í Knararnesi á Mýrum lík Guðmundar Diðrikssonar, formanns á mótorbát þeim héðan úr bænum, er fórst í mallok.

Líkið var lítt skemt. Verður Guðm. jarðaður hér í bæ á þriðjudag.

Lík félaga hans 3, sonar hans og tveggja annara, er á bátum voru, eru ófundin.

Landssíminn 1906—1911.

Nýlega er komin út skýrsla um störf landsímans frá fyrstu byrjun til ársloka 1911.

Það er eigi lítil vöxtur, sem landsímakerfið og starfræksla öll hafa tekið þessi 5-ár.

Nedangreindar tölur eru skýr vottur þess.

Í árslok 1906 voru stöðvar alls 22 en í árslok 1911 93.

Símalengdin var 1906 1241.9 rastir, en 1911: 4302.9 rastir.

Kostnaður við lagningu símans var í árslok 1906 orðinn liðugur 558,000 kr., en 1911 tæpar 1227,000 kr. Af þessu fé hefir landsjóður lagt til tæpar 850,000 kr., aðrir (aðallega hreppfélög) undir 379,000 kr.

Tala símskeyta hefir þessi 5 ár aukist ótrúlega. Innlend símskeyti voru 1906: 1032, en 1911: 18064, erlend skýti voru 1906: 3005, en 1911: 21,706.

Símasamtöl hafa þó margfaldast miklu meira, úr 3727 vídtalsbílum 1906 upp í 104,000 1911 eða hátt upp í 300 vídtalsbíl á dag.

Tekjur af starfrækslunni voru 1906 kr. 8722, og gjöldin sama ár kr. 8081, tekjuafgangur því 641 kr. En árið 1911 reyndust tekjur kr. 124347, gjöld 63199 kr., tekjuafgangur því 61148 kr. Þessi tekjuafgangur er því renturnar af fjárhæð þeirri, sem lögd hefir verið til símalagningar. Hún er svo sem áður getur, nál. 1227,000 kr. Það má því reikna, að síminn gefi af sér 5%.

Ef við höldum saman

Lögrétta flytur góða og eftirtekta-verða grein um Stokkhólmssfarana íslensku og hinn mikla og góða árangur af því hvað þeir voru samtaka og sambuga. Þræðir greinin að miklu leyti ágæta ræðu, er landlæknir G. Björnsson flutti til þeirra í samsæti hér, eftir heimkomu þeirra, enda standa stafrínir G. B. undir greininni.

Í henni eru meðal annars þessi ummæli sem vert er að halda á lofti:

Þessi Stokkhólmssfararinn kemur snoppungur á þá Íslendinga, sem vilja halda áfram að ganga í stöðulaga-haftinu.

Og við hinn, sem viljum losna úr haftinu, við sjáum þarna letræð með stórum stöfum meginatriðið í sambandsmálinu:

Okkur vantar, að Ísland verði sérstakt ríki og fái það táknað með íslenskum ríkisjána.

Stokkhólmssfararnir okkar, þeir eiga líka þakkir skilið, af öðru tagi, okkar innilegustu og beztu þakki, því að þeir hafa verið þjóðinni til mikils sóma. Þeir voru einir 8 og þó farnaðist þeim vel, af því að þeir höldu allir saman sem einn maður og vörðust allan innbyrðis flokkadrátt.

Þeir voru bara átta, en hér erum við áttatíu þúsund, og hvað ætli gæti ekki unnist í sjálfstæðisbaráttunni, ef við hærtum að stæla um bannsetta smámunina og legðumst allir á eitt.

Mannskaða samskot afhent undirrituðum.

Verzlun H. P. Dans 2000,00. Jón Ólafsson skipstjóri Miðstr. 8 kr. 10,00. Guðmundur Jónsson Hvg. 80 kr. 10,00. Jóhannes Sveinsson Smiðjust. 7 kr. 5,00 Þórður Þórðarson sama st. kr. 1,00. Safnað í Bryde báð kr. 17,00. Skipshöfnin á kutter Björgvíni kr. 107,00. Skipsh. á Milly kr. 57,00. Skipsh. á Sigríði kr. 54,00. Skipsh. á Ásu kr. 95,00. Skipsh. á botnvörpurskipinu Triumph kr. 150,00. Skipsh. á Freyr kr. 93,00. Skipsh. á Jóni Forseta kr. 133,00. Skipsh. á Braga kr. 180,00. Skipsh. á Skallagrími kr. 168,00. Skipsh. á Íslendingnum kr. 66,00. Skipsh. á W. Wetherly kr. 57,40. Jakob Jónsson verzlunarstj. kr. 10,00. Samtals kr. 3214,40.

Brykjavík 1. ágúst 1912.

H. Hafðíason.

Fegursta bókasafn heimsins. Það kvæð vera í Vesturheimi í borginni Boston og var nýlega fullmíðað. Kostnað þess, að sögn, 2 1/2 milljón dollara og allt til þess vandað svo sem frekast voru fong til. Renna bækurnar á rafmagnsbrautum um húsið, til þeirra er vilja nota þær og aftur frá þeim, er þeir skila þeim. Er talið að þetta gangi allt með meiri hraða en í nokkru öðru bókasafni.

Borgarbúar nota bókasafnin feikna mikið. Þeir eru um 500,000 manna og telst svo til að 8. hver maður í borginni noti safnið. Hver þessara manna lánar að meðaltali 20 bækur. Verður þá tala lánaðra binda á ári 1.300.000.

Til bókasafnsins greiðir borgin árlega 250,000 dollara, en 16,000 á lara íar það árlega að gjöf annara staðar frá.

Áfengisbaráttan á Frakklandi.

Eins og allir vita er Frakkland eitt hið mesta vinland að framleiðslu til og hafa margir andstæðingar bindindis bent á það land, sem dæmi þess, hvað menn megi vera í náinni umgengni við vin og geti umgengist það frjállega, án þess að það geri tjón. Þess skal getið, að Frakkar búa ekki eingöngu til hrein vinberjavín, heldur líka feiknir öll af brennivíni og öðrum hinum ógöfugri áfengistegundum.

Að Frakkar ekki þykjast fara varhluða af áfengisbólinu, þráu fyrir þessa „frjálstu umgengni“ sýnir eftirfarandi útdráttur úr grein í frakkneska tímaritinu *La Revue*, eftir fyrverandi ráðherra *Victor Augagneur*. Er hann þýddur úr málhefti *Review of Reviews*.

Ráðherrann þrýgar á að skýra frá hinum miklu erfðileikum, er á því séu að takmarka áfengisnautnina með lögum. Hann berst einkum fyrir því að takmarka tölu veitingastaða.

Á þinginu var 5. febr. síðastliðinn greitt atkvæði um lög, sem lágu fyrir frá öldungaráðinu, um að takmarka tölu veitingastæða. Af 598 þingmönnum greiddu að eins 156 atkvæði með takmörkun og þótt lögin féllu þannig og féllu röklega, við fámennan en góðmennan liðsalla, þá er höfundurinn fastur á þeirri skoðun, að eitt af heppi-legustu ráðunum til að vinna á áfenginu, sé það að takmarka tölu drykkjarkráa.

Á síðasta fimtu árum segir hann að áfengisnauti hafi þrefaldast á Frakklandi. Móttöðumenn bannlaga haldi mjög geyst fram verzlunarfrælsi. En í raun og veru sé algjört verzlunarfrælsi ekki til, á því né öðru. Fallvitandi um lánýti þessarar ástæðu, halda bannfjendur því fram, að takmörkun á veitingaleyfi mundi verða ófullnægjandi til þess að takmarka drykkjuskap. Lögin mundu verða ekki einungis ranglát, heldur líka gagnslauss. Á þinginu mun þetta hafa verið skálkaskjól forvælenda drykkjumanna. Hefti atkvæðagreiðslan verði leyntileg mundu 400 í stað 156 hafa stótt lagafrumvarpið. Meinið er að áfengiskaupmenn hafa geysimikil áhrif á þingnefndir og hröðsala þingmanna við að taps atkvæðum gjörir illmögulegt að vinna þug á farganinu.

Tilgangur frumvarpsins var frekar sá, að koma í veg fyrir útbreiðslu drykkjuskapar meðal þeirra, sem eru ekki orðnir drykkjeldir, heldur en að leika gamla drykkju- hvern-ann-ann það, að drykkjuöndurinn kemur snoppungur á þá Íslendinga, sem vilja halda áfram að ganga í stöðulaga-haftinu.

Áður en löggjöfin hóst var í Svíþjóð eitt veitingaleyfi fyrir hverja hundrad íbúa, en nú er að eins eitt fyrir hverja 5000 og áfengissala hefir færst úður í einn áttunda hluta af því sem var. Í Noregi var áður eitt veitingaleyfi fyrir hverja 200 íbúa, en nú eitt fyrir hverja 9000 og áfengissala hefir færst úður í einn tólfta af því er áður var. Í Fílandi hefir líka breyting orðið. Hvers vegna skyldi ekki eitthvað líkt geta orðið í Frakklandi?.

Af þessari grein geta menn ráðið að löggjafarvaldið á Frakklandi hefir einnig áfengismálið til meðferðar, þótt erlitt eigi það uppráttar þar, sem von er. Menn vitna oft til Frakka sem einnar mestu menningarþjóðar heimsins, og langt munum vér Íslendingar eiga eftir að ná þeim. En allt um það eru þeir ekki komnir svo langt, að þeir kunní alment að umgangast áfengið á frjálsmannlegan hátt og „á hófi“, sem kallað er. Drykkjuskapurinn vex hjá þeim, án þess að vitrustu menn þeirra og úrræða beztu ráði neitt við. Reynslna bendir þá til þess, að ekkert af þeim þjóðmenningarstigum, sem heimurinn þekkir enn, gefi neintra tryggingu gegn vanbrúkun áfengis, ef mönnum er að því greiður gangur. Flestar þjóðir taka því það ráðið, að takmarka áfengisnautn með lögum, en fyllileg reynslna er ekki fengin fyrir því hvað langt má komast á þeirri braut, eða hvað langt er hentugt að fara. Væntanlega eigum vér Íslendingar kost á auka reynsluþekkingu heimsins í þessu efni, ef ekki brestur þolinmæðina, því að fáir hafa komist lengra á þessari löggjafarbraut en vér, og er teplega þakkarvert, þar sem hér er engin framleiðsla á áfengi í landinu.

Þess vegna hvílir á oss bein skylda að fullreyna samvirkusamlega og með góðri stjórnsæmi, að hverju leyti frekast er mögulegt að verja menn fyrir áfengi og láta það gleymast. Um slíkt hafa engir spádómar hið minsta sönnunarverði.

Frá og með 15. ágúst 1912 er verðið á öllum tegundum af steinolíu hækkað um 5 krónur pr. funnu.

Hið danska steinolíuhlutafélag, Íslands-deild.

Húsnæði í Hafnarfirði.

Stór og smá herbergi fyrir einhleypa eða fjölskyldur og kjallarapláss, til leigu. Semja ber við Þórarinn Egilsson.

2 Kanarífuglar í buri fást í Grettisgötu 19 A.

Efri-Íbúðin í Klapparstíg 1 C er til leigu 1. okt.

Til leigu herbergi á Amtmannsstíg 4 með húsbúnaði og miðstöðvarhitun.

Jarðarför Elínar sál. fósturdóttur okkar fer fram þriðjudaginn 20. þ. m. kl. 12 frá dómkirkjunni.

Reykjavík 17. ágúst 1912. Öddný Magnúsdóttir. Árni Pálsson.

Hér með tilkynnist að hattari Ólaf M. Hansen andaðist í Landakotssjúkrahúsi 16. þ. mán. Vandamenn hins látna.

Ýms erlend tíðindi.

Kh. 4/8 '12.

Heilsa Albertis. Menn eru hræddir um að Alberti muni ekki eiga langt eftir. Hann hefir lézt um helming í hegningarhúsinu. Þegar hann kom þar (í Horsens), vó hann 288 pund. Nú er hann ekki nema 150 pd.

Heimsins stærsti bryndreki. Í New York hefir komið fram sú tillaga frá Tittmann senator, að Bandaríkin láti smíða bryndreka, sem verði stærri en nokkurt annað skip í heimi. Hann hefir lagt fyrir sjóliðsnefndina að gera áætlanir um, hve stórt herskip megi vera til þess það geti flotið.

Titanic-skipstjórnin. Skipstjóri einn frakkneskur skýrir frá því, að hann hafi nýlega hitt á götu í Baltimore sjálfan skipstjórnann á Titanic, Smith, sem talinn var hafa druknað, er skipið fórst. Hafi þeir verið góðir kunningjar og hann því rokið til hans og viljað hafa tal af honum. En Smith verði á hraðri ferð, sagst vera að fara til Washington og beðið skipstjórnann þega um, að hann hafi hitt sig, unz hann léti hann vita nánara.

Ekki vilja erlend blöð samt trúá þessari sögusögn.

Brúarslys á baðstað.

Brú svignar undir 100 manns. 16 manns missa lífið.

Khöfn 4/8 '12.

Við baðstaðinn Bins á Rygen vildi til vrasins 28. júlí. Þegar gufuskipið *Kronprins Wilhelm* ætlaði að leggja að Prinz-Heinrich-brúnni, sem er einhver lengsta brú við baðstað þar um slóðir, svignaði brúin við ytri endann og meira en 100 manns dattu í sjóinn. Á brúarpartinum, sem eftir stóð, voru aðrir 100 og meðal þeirra reis upp óðsfeimtur. Nær 16 manns druknuðu, konur og börn flest. Hinum varð bjargað. Ungur maður frá Greifswald bjargaði einn 4 mönnum. Kona, sem sá einkason sinn 16 ára gamlan sökkva, varð brjáluð.

Eftirmæli.

Hinn 26. júní mána. andaðist á Landakotssjúkrahúsi ungrú Ingibjörg Sigurðardóttir, keislukona frá Svelgsá í Hvalfellsveit, eftir langvarandi veikni.

legu, 31 árs að aldri. — Hún var ein hinna mörgu mannvænlegu barna Sigurðar heit. oddvita Guðmundssonar og Ingibjargar Guðbrandsdóttur, er lengi ljúgu sœmdarabúi á Svelgsá.

Hjá Ingibjörgu heitinni vaknaðisnemma sterkur menningarhugur; sótti hún fyrst kvennaskólann að Ytrey; seinna gekk hún á kennaraskólann og tók þar burtfararpróf, stundaði síðan barnakenslu í 2 vetur. Fekk hún hvervetna lof fyrir stillingu, staðfestu og áhuga á starfi sínu. — Í síðastliðnum mánuði fór hún heiman að, alheil að því er virtist, til að sækja framhaldsnámsskeið í Reykjavík; en von bráðar bryðil á sjúkdómi þeim — berklum í lungum með blóðspýtingi — er á svo sorglega skömmum fresti leiddi hana til dauða. Sjúkdóm sinn bar hún með mestu stillingu og trúarþreki, þangað til yfir lauk. Kennari hennar, síra Magnús Helgason, sem vitjaði hennar í bannaleguni og reynt hafði henni hinn ljúfasti hjálparmaður, jarðsöng hana 4. júlí, að viðstöddum ómsum vinum. Þar á meðal þórléifa hafði súður til að vitja hennar, en kom degi síðan en hún lézt. Áður hafði Guðbrandur hreppstjóri á Svelgsá, bróðir hennar, gert sér ferð suður til að vitja systur sína í baualögum. Ástvinum sínum og öllum, er þekta hana bezt, er þessi unga námsmey harmdaufi, sökum mannkosta hennar. — X.

Reykjavíkur-annáll.

Aðkomumenn: Síra Rognvaldur Pétursson frá Winnipeg með konu sinni og mágkonu. Kom fyrir skömmu norðan úr landi.

Bæjarstjórnarfund átti að halda á fimtugadag, en fórst fyrir, með því að aðeins 7 bæjarfalltráar komu á fundinn.

Dánir: Ólaf Pálsdóttir húsrá frá Hafnarfirði, 73 ára. Dó 9. ág. Ólöva Hólmafríður Klemensdóttir, Túng. 50, 32 ára. Dó 9. ág. í Landakotssjúkrahúsi. Elín Einarsdóttir ym., Hverfisgötu 26, 16 ára. Dó 11. ág. í Vífilstaðahæli. Ólaf M. Hansen, hattari, Mjósátræti 6. Dó 16. ágúst.

Gamla Bíó hefir til sýnis þessi kvöldin kvikmynd af íslenskum glímum Jóhannesar Jósefssonar og félaga hans og ennf. sjálfsvörn hans. Það er mjög svo fróðlegt fyrir oss landa hans, sem aldrei höfum séð sjálfsvörnina, að horfa á kvikmyndina. Snæræðið er frábært. Á svipstundu liggja þeir, sem árásrinn gera á Jóhannesar, kylliflatir, hvort heldur hafa hníf, eða skammbyssu á lofti.

Það er fyrirboði þess, hvernig Jóhannesi mundi hér tekið, ef sjálfur kæmi hann, að í Bíó var kvikmyndinni tekið með þvílíkum fagnaðarlátum, lófataki og hrópum, að eins dæmi eru.

Guðspjónusta á morgun: Í dómkirkjunni kl. 12 síra Bj. J. Engin síðdegismessa. Í frikirkjunni kl. 12 síra Ól. Ól.

Skipafregn. Botnia fór til Ísafjarðar á fimtugadag. Farþegar m. a. Guðm. Guðmundsson skáld og Þorvaldur Jónsson útbústjóri.

Flóra kom í gærmorgun. Meðal farþegum voru Morten Hansen barnaskólastjóri, Metúsalem Stefánsson skólastjóri frá Eibum, Benedikt Blöndal ráðunautur, Páll Stefánsson umboðssali, Þórh. Danielsson kaupm. frá Hornafirði, Tryggvi Þórhallsson cand. theol., Dóra Þórhallsdóttir, Björn Þórhallsson bústjóri, Ólafur Þorsteinsson læknir, jfr. Soffía Jónsdóttir, Þorvaldur Snorrason með frá sinni o. fl.

Flóra fer aftur í dag kl. 4. Meðal farþega: Guðjón Sigurðsson úrsm. snöggva ferð til átlanda.

Sterling kom hingað á fimtugadagmorgun. Margir farþegar — einkum útlendingar. — Af Íslendingum voru m. a. Hjalti Guððason verzlunarm., Þorvaldur Pálsson magsjúkðómalskár, Einarsson kaupm. frá Þorhólmi og Augustínus töbökakauptur.

Landakotsskólinn

byrjar mánudaginn
2. september.

DE FORENEDE BRYGGERIER
Central Malt-Extrakt
bragðgott næringargott endingargott

Nýlenduvörudeild Edinborgar

Melónurnar munntömu.
Perurnar góðu 2 tegundir
Bananas, bezta tegund.

1895.

50 ára afmæli alþingis.
Verzl. Edinborg stofnuð.

Glervörudeild Edinborgar

Kaffikönnurnar, sem allir eru „skotnir“ í
Tepottarnir glæsilegu kr. 0,45—6,00
Saumakörfurnar smekklegu, 0,55—20,00.

Litill ágóði, fljót skil,
1912
veldur því eg enn er til.

Fatnaðardeild Edinborgar

Mislítar manchettskyrtur kr. 2,90—6,8
Brjósthilfarnar góðu kr. 0,45—1,25
Drengjamilliskyrtur, hvítar, 0,75—2,50

Ánavörudeild Edinborgar

Unglingakápurar frægu kr. 10,50
Svartröndótt silkisvuntutau kr. 8,00
Gólfúkurinn sterki, stórt úrval.

Innkaupin í Edinborg
auka gleði,
minka sorg.

Stefán Gunnarsson

Miklar birgðir af úllendum skófatnaði. Lægstá verð.

skóverzlun og vinnustofa Austurst. 3

Vönduð vinna og efni. Fljót afgreiðsla.

Hall's Distemper hefir rutt nýja braut í húsa-prýði, sem gjörir heimilin bjartari, hreinni og heilmæmari.

Hann er hinn haldbeztu húsafarfi, heldur árum saman sínu upprunalega útliti; veggjapappir lætur aftur á móti ásjá frá fyrsta degi, litast upp og á hann safnast ryk og óhreinindi.

Hall's Distemper er fullkomlega sóttvarnandi, er borinn beint á veggina, verður afar harður; við vorhreinsun má þvo ryk og óhreinindi af honum úr volgu vatni.

Hall's Distemper (skrúsett vörumerki)

er óviðjafnanlegur að gæðum, hefir allsstaðar meðmæli frá helztu heilbrigðisnefndum, byggingameisturum og málurum. — Aðeins bóinn til hjá: **SISSONS BROTHERS & CO. LTD. HULL, ENGLAND.**

nyzak...
Kristján Ö. Skagfjörð, Patreksfirði.
Í hveli Ísland, Rvík, til 28. júní.

Birgðir
af Grammófonplötum og alls konar pörtum til grammófóna til sölu með verksmiðjuverði hjá
R. P. Leví.

HOLLANDSKE SHAGTOBAKKER

Golden Shag med de korslagte Piber paa grøn Advarseletiket.
Rheingold.
Special Shag.
Brillant Shag.
Haandrullet Cerut »Crown«.

FR. CHRISTENSEN & PHILIP
KÖBENHAVN.

Reynid Boxcalf-svertuna „Sun“

og þér brúkið ekki aðra skósvertu úr því.
Fæst hvarvetna á Íslandi hjá kaupmönnum.

Buchs litarverksmiðja
Kaupmannahöfn.

Jólatrésskraut,
stjörnukastarar, póstkort, leikföng, auglýsingamunir og glerungsskilti, er alt ódýrast hjá
Oscar E. Gottschalek
Kaupmannahöfn.

Steróskóp og myndir
nykomið í
bókverzlun Ísafoldarpr.sm.

Kristol.
(Hármedal).
Ver hárröti og eyðir flösu.

Miklar birgðir
af alskonar timbri hefir
H.f. Timbur og kolaverzlunin
Reykjavík.

Toilet-pappír
kominn aftur
í bókverzlun Ísafoldar.

RATIN

Móinlaust mönnum og skepum.
Ratin's Salgskontor Ny Østerg. 2. København K

Syrpa

Frumсандar, þýddar og endurprentaðar sögur og æfintýri og annað til skemtunar og fróðleiks

Útgef.: Ó. S. Thorgeirsson, Winnipeg.
Eitt þéttprentað hefti (í Eimreiðarbroti), 64 bls. á hverjum árstjórdungi.
Verð: 35 cent heftið.

Þetta skemtilega og fróðlega sögurit fæst hjá **Árna Jóhannssyni**, bankaritari.

Ritstjórar: Ólafur Björnsson og Sigurður Hjörleifsson
Ísafoldarpr.entrúmiðja

Fernisollan þjóðfræga
kostar nú aðens 80 a. pt. í 50 pt. mæli 75 a. og enn ódýrari í heilum tunnum.
Verzlun B. H. Bjarnason.

Lotteri Kringsins

Drættirnir, sem út hafa komið eru þessir:

Nr. 1 — 1183
— 2 — 17
— 3 — 1894

Nitsonslampaáhöld

Kúplur Pumpur, Glóðarnet m. m. er úykomið til
verzl. B. H. Bjarnason.

Fluglýsing.

Þeir sem þurfa að hafa við mig bréfavíðskifti, skrifi mér — eftir 20. þ. m. — að Flateyri við Önundarfjörð.
Bakka í Atearfirði 7. ág. 1912.
Jón Hallgrímsson.

Hér með tilkynnist vinum okkar og vanda mönnum að jarðarför mannsins míns sál, Guðmundar Jakobs Dóðrikssonar, fór fram þriðjudaginn 20. ágúst kl. 11 1/2, frá heimili mínu Hverfisgötu 47.

Þeir sem hefðu hugsað sér að gefa krans í minningu um fráfall hans, óska og heldur oftr að létu andvirði þeirra ganga til systur minnar, sem liggur í Heilsuhælinu á Vífilsstöðum. Kransandvirðinu veitir mótöku Kristján Kristjánsson járnsmiður, Lindargötu 28.

Guðrún Sigurðardóttir.

Brúðkaupskort

afar-ódyr, nykomin í
Bókverzlun Ísafoldarpr.sm.

Völundur

selur ódýrust húsgögn og hefir venjulega fyrirleggjandi:

Kommóður Borð Buffet Servanta
Fataskápa Rúmstæði Bókahillur, litaðar
Bókaskápa úr eik og mahogni
Ferðakoffort

Eldhúströppur sem breyta má í stól
Srkifborð með skúffum og skápum
Búrskápa o. fl.

Ofangreindir munir fást ósamsettir ef óskað er.
Allskonar önnur húsgögn eru smiðuð úr öllum algengum viðartegundum, eftir pöntun.

Ennfremur eru til fyrirleggjandi:

Hurðir, mjög vandaðar, kvistlakkadar og grunnmálaðar ef óskað er, stærð:

3° x 1° úr 1 1/2", kontraktildar
3°3" x 1°3" — 1 1/2" —
3°4" x 1°4" — 1 1/2" —
3°5" x 1°5" — 1 1/2" —
3°6" x 1°6" — 1 1/2" —
3°8" x 1°8" — 1 1/2" —

Útidyrhurðir:

3° 4" x 2° úr 2" með kilstöðum
3° 6" x 2° — 2" —
3° 8" x 3° — 2" —
3° 12" x 2° — 2" —

Okahurðir, venjulegar.
Talsvert af hurðum af ýmsum öðrum stærðum en að ofan eru greindar, eru einnig til fyrirleggjandi. Sömu leiðis eru ávalt til:

Gerrikti Gólflistar Loftlistar
Kilstöð og ýmsar aðrar teg. af listum.
Allskonar karmæfni.
Rúmfætur Rúmstólpar Borðfætur
Kommóðufætur Stigastólpar
Pílárar ýmskonar.

Margskonar rennismiðar eru til fyrir hendi og alskonar pantanir í þeirri grein fást fljótt og vel af hendi leystar.

Komið og skoðið
það, sem er fyrirleggjandi í verksmiðju félagsins
við Klapparfíg.

Pappírsservíettur nykomnar
Bókverzlun Ísafoldarpr.sm.

Umsóknir

um ókeypis kenslu í barnskóla Reykjavíkur fyrir börn yngri en 10 ára og um styrk úr Thorkillisjóði, sendist borgarstjóra fyrir 15. sept. þ. á.
Borgarstjóri Reykjavíkur,
15. ág. 1912.
Páll Einarsson.

Ódýrt og gott yfirsenguríður fæst í Hverfisgötu 16. Þar eru sviðin svið fyrir lága borgun.

Forst- og Jagthuset

(Indhver Forstkandidat P. V. Riegels) stórst Specialforretning undir Sagkyndig Ledelse í Forst- og Jagtartikel har udsendt stort illustreret Katalog for 1912—13, om Vaaben, Ammunition, Rekvisitter, Jagtuderstningsartikler. 50 Sider med over 250 Afbildninger og c. 1000 Numre. Gennem direkte Indkøb paa Fabrikker og Salg fra Lager kun sælges til virkelig billige Priser. Katalog sendes gratis og franco paa Begæring. Adr. Gl. Koenigsvej 123, København V.